

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного менеджменту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

Галузь знань

29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність

292 «Міжнародні економічні відносини»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему « Вплив війни в Україні на світову економіку »
(назва теми)

здобувача Цалюка Дениса Євгенійовича
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: Прохорова Марина Едуардівна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: к.е.н., доцент Бурмака М.О.

(підпис)

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародного менеджменту

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 «Міжнародні відносини»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

С.І. Ткаленко

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

М.О.Бурмака

(підпис)

(ініціали, прізвище)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Цалюку Денису Євгенійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Вплив війни в Україні на світову економіку»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "____" _____ 20__ р. № ____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади дослідження впливу війни на світову економіку (назва розділу)
Розділ 2	Аналітичний огляд впливу війни в Україні на світову економіку (назва розділу)
Розділ 3	Пропозиції щодо зменшення негативного впливу війни в Україні на світову економіку (назва розділу)

Об'єкт дослідження:	Об'єктом дослідження є економічні наслідки війни на території нашої держави для всього світу. Це включає в себе аналіз впливу військового конфлікту в Україні на глобальні економічні процеси, такі як торгівля, інвестиції, фінансові ринки та економічна стабільність. Об'єктом є економічні аспекти, які піддаються впливу через зміни, що відбуваються внаслідок воєнних дій росії на території України, а також реакцію на ці події зі сторони різних країн світу.
Предмет дослідження:	Предмет дослідження дипломної роботи полягає у вивченні впливу війни в Україні на світову економіку. Це дослідження конкретизує проблемну ситуацію в межах об'єкта дослідження, що охоплює економічні наслідки війни, а також реакцію світової спільноти на ці наслідки. Предмет дослідження передбачає аналіз і оцінку впливу війни на макроекономічні та мікроекономічні показники, розгля впливу на різні галузі економіки та рівні розвитку країн, а також розробку пропозицій для зменшення негативного впливу війни на світову економіку.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – дослідити, як вплив війни в Україні на глобальні економічні процеси та визначити можливості для мінімізації негативних наслідків.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Теоретичні засади дослідження впливу війни на світову економіку
Еволюція економічних наслідків війн: історичний огляд та сучасні тенденції	
Вплив війни на макроекономічні та мікроекономічні показники: динаміка та причинно-наслідкові зв'язки	
Теоретичні моделі впливу війни на глобальні економічні процеси	
У розділі 2	Аналітичний огляд впливу війни в Україні на світову економіку
Вплив війни на економіку України: руйнівні наслідки та перспективи відновлення	
Вплив війни на економіку країн світу: диференціація за регіонами та рівнем розвитку	
Глобальні економічні наслідки війни в Україні: оцінка, сценарії та адаптація	
У розділі 3	Пропозиції щодо зменшення негативного впливу війни в Україні на світову економіку
Глобальна економічна підтримка України	
Диверсифікація та зміцнення глобальної економіки	

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 104 сторінки, 28 рисунків, список використаних джерел з 44 найменувань, 3 додатки А, Б, В.

Вплив війни в Україні на світову економіку

Об'єктом дослідження є економічні наслідки війни на території нашої держави для всього світу. Це включає в себе аналіз впливу військового конфлікту в Україні на глобальні економічні процеси, такі як торгівля, інвестиції, фінансові ринки та економічна стабільність. Об'єктом є економічні аспекти, які піддаються впливу через зміни, що відбуваються внаслідок воєнних дій росії на території України, а також реакцію на ці події зі сторони різних країн світу.

Предмет дослідження дипломної роботи полягає у вивченні впливу війни в Україні на світову економіку. Це дослідження конкретизує проблемну ситуацію в межах об'єкта дослідження, що охоплює економічні наслідки війни, а також реакцію світової спільноти на ці наслідки. Предмет дослідження передбачає аналіз і оцінку впливу війни на макроекономічні та мікроекономічні показники, розгляд впливу на різні галузі економіки та рівні розвитку країн, а також розробку пропозицій для зменшення негативного впливу війни на світову економіку.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – дослідити, як вплив війни в Україні на глобальні економічні процеси та визначити можливості для мінімізації негативних наслідків.

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

Оцінити безпосередній вплив війни на економіку України.

Проаналізувати вплив війни на глобальні ланцюжки постачання та міжнародні ринки.

Вивчити зміни у світових економічних трендах внаслідок війни.

Оцінити довгострокові наслідки для світових економічних систем.

Розробити пропозиції щодо стратегій пом'якшення негативного впливу війни.

Запропонувати заходи щодо стабілізації та відновлення глобальної економіки.

Методи дослідження включали кількісний та якісний аналіз макроекономічних показників, використання економетричних моделей для прогнозування довгострокових наслідків, а також порівняльний аналіз з історичними аналогами. За допомогою цих методів було отримано результати, які демонструють значні економічні втрати для України та відчутний вплив на глобальні економічні системи, включаючи зростання цін на енергоносії, збої в ланцюгах постачання та зміни в міжнародних ринках.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані стратегії та заходи можуть бути використані міжнародними організаціями та державними установами для формування ефективних відповідей на економічні виклики війни. Ці заходи включають стабілізацію макроекономічних показників, зокрема ВВП, інфляції, безробіття та державного боргу, що допоможе забезпечити стійке економічне зростання. Відновлення постраждалих галузей та підтримка перспективних секторів економіки, таких як відновлювальна енергетика, також мають вирішальне значення. Прогнозування довгострокових наслідків війни на економіку та розробка заходів для їх пом'якшення сприятимуть зміцненню економічної стабільності як на національному, так і на міжнародному рівнях. Використання отриманих результатів сприятиме формуванню стратегій, що дозволять знизити економічні ризики та забезпечити стабільне відновлення і стійке зростання економіки.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023

Рік захисту роботи 2024

Ключові слова: війна в Україні, безробіття, відновлення економіки, кредити, ВВП, відновлювальна енергетика, економічні наслідки.

В і д г у к
про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньої програми «Міжнародні економічні відносини»

Цалюку Денису Євгенійовичу

на тему: Вплив війни в Україні на світову економіку

»

1. Обґрунтування актуальності обраної теми, витриманість логічного ланцюга тема-об'єкт-предмет-мета-завдання-висновки, відповідність побудови роботи її назві, взаємозв'язок назв розділів та підрозділів (**10 балів**):

Актуальність теми дослідження визначається значним впливом війни в Україні на світову економіку. Ця війна спричинила низку негативних наслідків, таких як:

Зруйнування економіки України: війна призвела до значних руйнувань інфраструктури, скорочення виробництва, зростання безробіття та інфляції.

Порушення глобальних ланцюгів постачання: війна спричинила блокування морських портів, дефіцит продовольства та енергоносіїв, зростання цін на транспортні послуги.

Зміни у світових економічних трендах: війна призвела до зростання цін на енергоносії та продовольство, посилення геополітичної напруги, збільшення волатильності на фінансових ринках.

Загроза глобальній продовольчій безпеці: війна в Україні є одним із головних факторів, що спричиняють зростання цін на продовольство та загрожують продовольчій безпеці в багатьох країнах світу.

Логічний ланцюг тема-об'єкт- предмет-мета-завдання-висновки простежується чітко:

Взаємозв'язок назв розділів та підрозділів є логічним та послідовним. Розділи чітко структуровані та відповідають поставленим завданням. Підрозділи доповнюють основні розділи та розкривають окремі аспекти теми.

Висновок: Обґрунтування актуальності обраної теми, витриманість логічного ланцюга тема-об'єкт- предмет-мета-завдання-висновки, відповідність побудови роботи її назві, взаємозв'язок назв розділів та підрозділів свідчать про те, що робота відповідає науковим вимогам та є актуальною.

Автор робить обґрунтовані висновки та пропонує практичні рекомендації.

2. Рівень аналізу та повноти розгляду теоретичних концепцій, понятійного апарату досліджуваної предметної галузі; якість аналізу бібліографічних джерел; достатність глибини теоретичних досліджень за темою; цінність теоретичних висновків (10 балів):

Робота ґрунтується на теоретичній основі, яка включає концепції з міжнародної економіки, макроекономіки, мікроекономіки, економіки розвитку, геополітики та інших суміжних наук. Автор чітко визначає та пояснює ключові концепції, такі як вплив війни на економіку, глобальні ланцюжки постачання, міжнародні ринки, геополітична напруга, продовольча безпека та інші. Автор використовує широкий спектр понять, які чітко визначені та пояснені. Поняття використовуються послідовно та логічно протягом всієї роботи. Автор використовує широкий спектр бібліографічних джерел, включаючи наукові статті, книги, звіти міжнародних організацій, статистичні дані та інші надійні джерела. Джерела актуальні та відповідають темі дослідження. Автор чітко описує та аналізує інформацію з бібліографічних джерел. Автор

використовує джерела для підтримки своїх аргументів та висновків. Автор продемонстрував розуміння теми дослідження та провів всебічний аналіз існуючих досліджень на цю тему.

Теоретичні висновки роботи є чіткими, логічними та обґрунтованими.

3. Якість та глибина проведених досліджень, застосування аналітичних розрахунків, якісного та кількісного аналізу, відповідність методів і засобів досліджень меті й завданням дослідження, коректність інтерпретації результатів дослідження (13 балів):

Автор провів всебічне та глибоке дослідження теми впливу війни в Україні на світову економіку. Він використав широкий спектр джерел інформації, включаючи наукові статті, книги, звіти міжнародних організацій, статистичні дані та інші надійні джерела. Автор чітко описує та аналізує інформацію з джерел, роблячи обґрунтовані висновки. Автор використовує різноманітні методи дослідження, включаючи кількісний та якісний аналіз, порівняльний аналіз, моделювання та інші. Вибрані методи дослідження є доречними та відповідають меті та завданням роботи. Автор використовує кількісний аналіз для вивчення кількісних аспектів впливу війни на економіку. Кількісний аналіз проведений правильно та чітко представлений в роботі. Вибрані автором методи та засоби дослідження є доречними та відповідають меті й завданням роботи. Результати дослідження чітко інтерпретуються та мають наукову новизну й практичну цінність. Робота відповідає всім вимогам до кваліфікаційних бакалаврських робіт і може бути рекомендована до захисту.

Рекомендації:

Додати більше інформації про вплив війни на конкретні галузі економіки.

Розглянути можливі довгострокові наслідки війни для світової економіки.

4. Оцінка результатів досліджень; обґрунтування напрямів, наявність альтернативних підходів до вирішення досліджуваної проблеми, можливість впровадження результатів дослідження, рівень обґрунтування запропонованих рішень (15 балів):

Результати дослідження є чіткими, логічними та обґрунтованими. Автор дослідив вплив війни в Україні на світову економіку з різних ракурсів, використовуючи різноманітні методи дослідження. Робота має значення для розуміння сучасних економічних проблем. Автор чітко визначив основні напрямки дослідження та послідовно їх дотримувався. Автор використовував різноманітні методи дослідження, що дозволило йому отримати всебічні та об'єктивні результати. Автор провів всебічне дослідження теми, отримав чіткі та логічні результати, які мають наукову новизну та практичну цінність.

5. Чіткість, обґрунтованість, практичне значення, можливість реалізації висновків (10 бал.):

Висновки чітко сформульовані та легко зрозумілі.

Використовується логічна структура та послідовність. Немає плутанини чи двозначності. Висновки ґрунтуються на результатах дослідження. Використовуються дані з різних джерел, включаючи наукові статті, звіти та опитування. Аргументи чітко та логічні. Висновки мають практичне значення. Рекомендації чіткі та практичні.

1. Оформлення роботи та дотримання графіку виконання БДР (8 балів):

Робота виконана з порушенням графіку виконання КМР

2. Позитивні сторони дипломної роботи:

Робота написана грамотно та стилістично правильно. Автор використовує наукову термінологію. У роботі представлені результати дослідження світового досвіду. Автор робить обґрунтовані висновки та пропонує практичні рекомендації

Недоліки роботи:

Додати більше інформації про вплив війни на конкретні галузі економіки. Розглянути можливі довгострокові наслідки війни для світової економіки

Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи (66 балів): _____

Допущення до захисту перед ЕК _____

Допущення КМР до захисту перед ЕК _____ *Допущена КМР до захисту перед ЕК*

Науковий керівник доцент кафедри, доцент, кандидат економічних наук,
(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

“ ____ ” _____ 20__ р.

Прохорова М.Е.
(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	4
1.1. Еволюція економічних наслідків війн: історичний огляд та сучасні тенденції	4
1.2. Вплив війни на макроекономічні та мікроекономічні показники: динаміка та причинно-наслідкові зв'язки	14
1.3. Теоретичні моделі впливу війни на глобальні економічні процеси	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	32
2.1. Вплив війни на економіку України: руйнівні наслідки та перспективи відновлення	32
2.2. Вплив війни на економіку країн світу: диференціація за регіонами та рівнем розвитку	42
2.3. Глобальні економічні наслідки війни в Україні: оцінка, сценарії та адаптація	52
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	62
3.1. Глобальна економічна підтримка України	62
3.2. Диверсифікація та зміцнення глобальної економіки	71
ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Війна між Україною та росією вплинула на економіку не тільки цих двох країн, але і всього іншого світу. Велика кількість біженців, розірвані фінансові домовленості, проблеми з постачанням продовольства в країни Європи – це тільки невелика кількість тих економічних труднощів із якими зіштовхнувся світ через воєнну агресію зі сторони росії на територію України.

Актуальність теми даної кваліфікаційної роботи для сучасного світу є значною та надзвичайно важливою. Війна в Україні, яка розпочалася у 2014 році і особливо загострилася після повномасштабного вторгнення росії в лютому 2022 року, мала значний вплив не лише на внутрішню ситуацію в країні, але й на світову економіку. Актуальність дослідження цієї теми пояснюється масштабними економічними наслідками, що торкнулися численних галузей та регіонів по всьому світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фатіх Бірол та Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) дослідили вплив війни в Україні на глобальну енергетичну безпеку, показуючи, як зменшення поставок російського газу змусило країни Європи переорієнтуватися на альтернативні джерела енергії. Максиміліан Хірш з Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) аналізував вплив війни на глобальні поставки зерна, підкреслюючи загрозу продовольчій безпеці. Гіта Гопінат з Міжнародного валютного фонду (МВФ) вивчила наслідки геополітичної нестабільності для фінансових ринків, наголошуючи на зростанні вартості запозичень. Памела Кук-Греймс з Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) дослідила порушення глобальних ланцюгів постачання, викликані блокуванням морських шляхів. Джером Пауелл з Федеральної резервної системи США (ФРС) розглянув вплив зростання цін на енергоносії та продовольство на інфляційні процеси. Однак залишаються невирішеними питання довгострокового впливу змін в енергетичній політиці та ефективності заходів щодо забезпечення

продовольчої безпеки. Дана кваліфікаційна робота присвячена дослідженню цих аспектів, щоб заповнити існуючі прогалини та запропонувати нові рішення.

Мета та завдання дослідження - оцінити безпосередній вплив війни на економіку України. Проаналізувати вплив війни на глобальні ланцюжки постачання та міжнародні ринки. Вивчити зміни у світових економічних трендах внаслідок війни. Оцінити довгострокові наслідки для світових економічних систем. Розробити пропозиції щодо стратегій пом'якшення негативного впливу війни, а також запропонувати заходи щодо стабілізації та відновлення глобальної економіки.

Об'єктом дослідження є економічні наслідки війни на території нашої держави для всього світу. Це включає в себе аналіз впливу військового конфлікту в Україні на глобальні економічні процеси, такі як торгівля, інвестиції, фінансові ринки та економічна стабільність. Об'єктом є економічні аспекти, які піддаються впливу через зміни, що відбуваються внаслідок воєнних дій росії на території України, а також реакцію на ці події зі сторони різних країн світу.

Предмет дослідження дипломної роботи полягає у вивченні впливу війни в Україні на світову економіку. Це дослідження конкретизує проблемну ситуацію в межах об'єкта дослідження, що охоплює економічні наслідки війни, а також реакцію світової спільноти на ці наслідки. Предмет дослідження передбачає аналіз і оцінку впливу війни на макроекономічні та мікроекономічні показники, розгляд впливу на різні галузі економіки та рівні розвитку країн, а також розробку пропозицій для зменшення негативного впливу війни на світову економіку.

Методи дослідження. Для написання роботи були використані методи аналізу наукових досліджень, публікацій та статей відомих науковців, огляд останніх новин і аналіз статистичних даних, отриманих від різних міжнародних та національних установ. Важливою складовою була систематизація та класифікація зібраних даних.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

1.1. Еволюція економічних наслідків війн: історичний огляд та сучасні тенденції

Протягом історії людство стикалося з численними економічними викликами, які були спричинені воєнними конфліктами між державами. Зазвичай розмір конфлікту корелював із масштабами економічних наслідків, які він породжував. Російське вторгнення в Україну вже вважається одним з найбільш руйнівних та значущих конфліктів в історії з економічної точки зору. Його наслідки можна порівнювати з такими подіями, як війни в Іраку, Афганістані та Друга світова війна. Аналізи впливу цих війн на світову економіку від фахівців у галузі економіки та міжнародних відносин значно варіюються. Деякі аналітики вказують на те, що війна в Іраку призвела до істотного зростання глобальних цін на нафту та нестабільності світових фінансових ринків, тоді як інші зазначають, що зруйнована інфраструктура Іраку створила можливості для компаній, що спеціалізуються на відновленні. Цей конфлікт суттєво вплинув на федеральний бюджет та макроекономічну стабільність США, з витратами, що досягли 800 мільярдів доларів за 8,5 років війни, а загальні витрати з озброєнням та технікою сягнули 4-6 трильйонів доларів. Для порівняння, витрати на Другу світову війну склали приблизно 3,6 трильйони доларів (з урахуванням інфляції). За даними Університету Брауна, США інвестували близько 978 мільярдів доларів у військові дії в Афганістані та Пакистані. В контексті порівняння, щорічний бюджет України становить близько 37 мільярдів доларів, що підкреслює масштаби витрат на Афганістан. З початку вторгнення росії в Україну, США виділили понад 60 мільярдів доларів, з яких 43 мільярди становила військова допомога. Також, палата представників Конгресу США вже проголосувала за новий пакет допомоги Україні на суму 60,8 мільярдів доларів. Історичний аналіз свідчить, що війни спричиняють глибокі та далекосяжні зміни в економічних системах країн,

включаючи військові витрати, зупинку виробництва, руйнацію інфраструктури, гуманітарні кризи та соціальні наслідки. Ці аспекти детально ілюструються на рисунках 1.1, 1.2, 1.3, та 1.4, де представлені як матеріальні, так і людські втрати від війни в Афганістані.

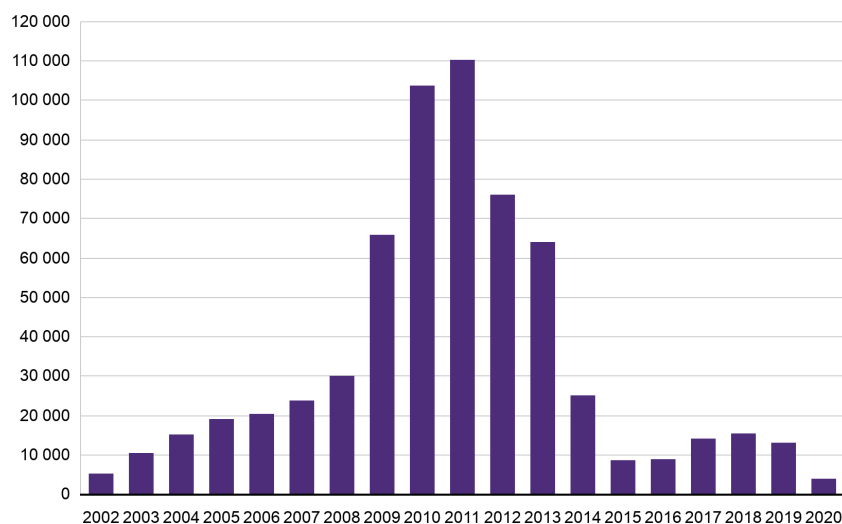

Рисунок 1.1. – витрати США на війну в Афганістані

Джерело: [3]

Військова присутність США в Афганістані

2002 - 2020

Дані станом на грудень 2020 року

Джерело: Спеціальний генеральний інспектор з реконструкції Афганістану (SIGAR), Служба досліджень Конгресу

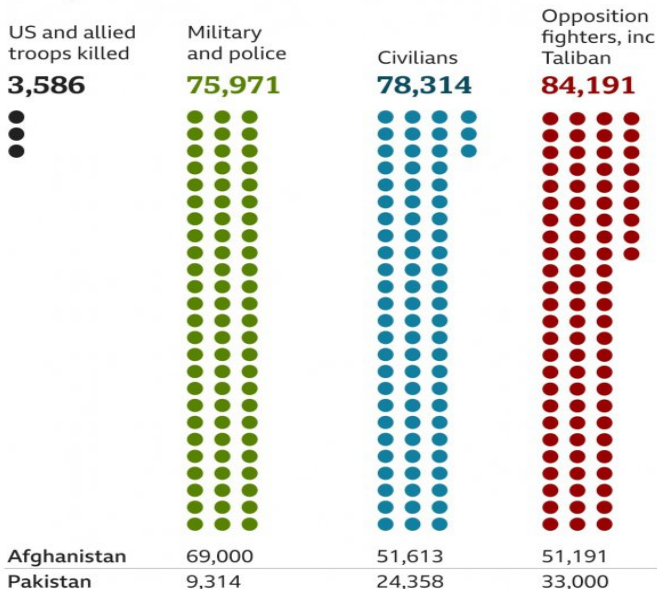
BBC

Рисунок 1.2. - кількість військової присутності США в Афганістані

Джерело: [4]

Thousands of civilians in Afghanistan and Pakistan have died in the conflict, 2001-21

● 1 = 1,000 victims

Note: Civilian numbers include aid workers/journalists/contractors

Source: Watson Institute for International and Public Affairs, Brown University (All numbers are estimates)

BBC

Рисунок 1.3. – цивільні та інші втрати в Афганістані.

Джерело: [5]

За інформацією ВВС, за період війни загинули 3586 солдатів США і союзників по НАТО, 76 тис. афганських військових і поліцейських, 78 тис. цивільних афганців, і більше 84 тис. талібів та інших терористів.

В той самий час, евакуація людей із районів бойових дій може призвести до втрат робочої сили та обмеження доступу до робочих місць. Спад у рівні освіти та навчанні викликаний бойовими діями, може вплинути на кваліфікації працівників та конкурентоспроможність економіки у майбутньому. Зменшення виробництва сільськогосподарської продукції може призвести до продовольчої кризи та зростання цін на харчові товари. Збільшення економічної нестабільності викликане війною, може вплинути в майбутньому на зменшення інвестицій та розширення відтоку капіталу з країни. Всі ці проблеми викликані війною, можуть сильно вдарити по економіці будь якої країни.

На рисунках 1.1 та 1.3 представлено втрати, спричинені війною в Афганістані. Наступним етапом дослідження є проведення детального аналізу статистичних даних, які відображають економічні втрати України внаслідок російського вторгнення, представлені на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4. – матеріальні втрати економіки України внаслідок вторгнення росії.

Джерело: [6]

Оцінка економічних втрат, спричинених війною, проводиться з урахуванням різних аспектів. По-перше, це втрати фізичного капіталу, що включають зруйновані підприємства, житлові будинки, інфраструктуру та інші об'єкти. По-друге, це втрати у вигляді недоотриманого валового внутрішнього продукту (ВВП), що виникають внаслідок припинення виробництва та збуту товарів і послуг. По-третє, втрати, пов'язані з загибеллю людей та масовою міграцією, що впливають на працездатність населення та соціальну стабільність. По-четверте, це втрати, спричинені екологічним забрудненням, яке може мати довгострокові наслідки для здоров'я населення та навколишнього середовища.

Для оцінки втрат фізичного капіталу формуються реєстри знищених об'єктів, які оцінюються за їх ринковою вартістю. Наприклад, Київська школа економіки збирає дані про втрачені активи безпосередньо від постраждалих за допомогою спеціальної форми на своєму сайті. Однак, такий підхід може містити ризик суб'єктивної оцінки вартості збитків. Загалом, оцінки економічних втрат України внаслідок фізичних руйнувань, спричинених війною, починаються з суми близько 90 мільярдів доларів, що становить приблизно половину ВВП попереднього року.

Визначення ключових факторів, що впливають на ступінь та характер економічних наслідків війн, є важливою складовою аналізу впливу збройних конфліктів на економіку будь-якої країни. Перш за все – це геополітичний контекст, який відображає географічне розташування країни, її політичні відносини з іншими державами та ступінь її втручання у міжнародні справи. Саме геополітичний контекст значною мірою вплинув на ситуацію яка сьогодні відбувається в нашій країні. Починаючи з 2014 року, розпочалася ескалація збройного конфлікту між Україною та росією. Цей етап війни відзначається надзвичайною важливістю не лише на регіональному рівні, а й у світовому контексті. Події, що відбулися, суттєво змінили геополітичну карту Європи, ставши викликом для всесвітнього порядку, сформованого після закінчення Другої світової війни. Наслідком цього конфлікту будуть значні геополітичні трансформації, які вплинуть на майбутнє не лише окремих країн, але й на увесь світовий ландшафт.

Санкційна політика грає ключову роль у визначенні економічних наслідків війни. Застосування санкцій може призвести до обмеження торгівлі, фінансових операцій та інвестицій, що значно ускладнює відновлення економіки та має довгострокові наслідки для економічного розвитку. Стратегія російського керівництва щодо відновлення колишніх кордонів СРСР спонукала до активних пропагандистських дій як всередині країни, так і за її межами. Російська пропаганда активно поширює тезу про те, що США є провокатором українсько-російського конфлікту, навмисно переміщуючи свої війська та бази ближче до російських

кордонів. Це твердження суперечить реальності. Після підписання численних міжнародних договорів, які регламентують мирне вирішення конфліктів, така кількість людських жертв у Центральній Європі видається особливо трагічною. Росія, як і Україна, зобов'язалася дотримуватися міжнародних угод, проте, через свої імперські амбіції, порушила більшість з них. Україна є стратегічно важливим об'єктом для росії через своє геополітичне розташування. Чорне море відіграє значну роль у геополітичній стратегії росії і має великий вплив на її дії у регіоні. Ключовим чинником, що підсилює стратегічне значення Чорного моря, є його географічне розташування, яке забезпечує росії доступ до важливих морських шляхів та контроль над транспортними маршрутами в Чорноморському регіоні. Володіння Кримом і контроль над Чорним морем надають росії значну владу в регіоні та можливість зміцнення своїх військових позицій. З цим контролем над Чорним морем пов'язуються також економічні та енергетичні інтереси росії. Оскільки воно є ключовим шляхом для транспортування енергоресурсів, зокрема нафти і природного газу, до світових ринків через морські порти. Такий контроль над морем дозволяє росії впливати на енергетичну безпеку регіону та зміцнювати свою економічну позицію. Враховуючи стратегічне значення Чорного моря для росії, анексія Криму та подальша агресія проти України, мають розглядатися як спроба зміцнити свою геополітичну позицію. Проте дії росії дають зовсім протилежний ефект. Наприклад, після початку війни, постачання російського газу впало до обсягів, які спостерігалися в середині 1980-х років. Росія зуміла адаптуватися до санкцій щодо нафти, збільшивши поставки до Китаю та Індії, завдяки використанню "тіньового флоту", проте експорт газу залишається для них значною проблемою. Більшість російського газу традиційно постачалася до Європи через трубопроводи, і заміна цих обсягів шляхом будівництва нових трубопроводів до Азії або розвитку виробництва зрідженого природного газу (LNG) вимагає багато часу, значних інвестицій, доступу до технологій та створення флоту танкерів. Як наслідок, обсяги експорту російського газу продовжують зменшуватися. За оцінками Reuters, загальні поставки

на зовнішні ринки в 2023 році склали 69 млрд кубометрів, тоді як у 2022 році цей показник становив 100,9 млрд кубометрів, що вже стало антирекордом з моменту утворення сучасної російської федерації. На сьогодні "Газпром" повернувся до обсягів експорту, що спостерігалися чотири десятиліття тому. Спроба використати енергетичний тиск на Європу для отримання поступок від України обернулася для "Газпрому" втратою найбільшого ринку збуту, який у 2021 році забезпечував 80% експорту (185 млрд кубометрів) та дві третини виручки. Наразі поставки до Європи скоротилися до 28 млрд кубометрів, що відповідає рівню кінця 1970-х років, коли в 1975 році СРСР постачав до Європи 19,3 млрд кубометрів, а в 1980 році цей обсяг зріс до 54,8 млрд кубометрів завдяки контракту з Німеччиною.

Аналіз історичних паралелей та закономірностей у впливі війн на економіку відкриває важливі шаблони і тенденції, які можуть служити як настанова для розуміння сучасних конфліктів. Історично документовані приклади показують, що війни мають суттєвий вплив на економіку країн у різних аспектах. У першу чергу, збільшення витрат на війну стає невід'ємною частиною конфліктів. Історично відомо, що витрати на військові операції, зокрема на зброю, утримання військ, транспорт і медичне обслуговування, становлять значну частину бюджету країни. Наприклад, під час Першої світової війни, багато країн переживали значний розмір військових витрат, що призвело до збільшення боргового навантаження та зменшення можливостей для інвестування в інфраструктуру та соціальні програми. Згідно з останніми даними Національної служби статистики, у 2023 році реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) України зріс на 5,3% порівняно з попереднім роком. Номінальний ВВП досяг 6 537,8 мільярдів гривень. В перерахунку на долари за середньорічним курсом, ця сума становить 178,8 мільярдів доларів, що позитивно контрастує з показниками минулих років, а саме 162 мільярди доларів у 2022 та 199,7 мільярди доларів у 2021. Зростання реального ВВП у 2023 році виявилось значно вищим за первісні прогнози, які майже не передбачали покращення, очікувавши стабілізації на рівні минулого року. Ключові фактори, що сприяли цьому

результату, включають зниження загроз для енергетичної інфраструктури, рекордний урожай, покращення морської логістики та інші. Проте, варто зауважити, що реальний ВВП країни залишається на рівні 75% від показників до війни, підтверджуючи, що конфлікт спричинив втрату чверті економічного потенціалу. Військові дії продовжують впливати на економіку, призводячи до нових руйнувань інфраструктури та економічних втрат щодня. Проблеми безробіття та дефіцит робочих рук, залишаються актуальними. В 2024 році спостерігається нерівномірне надходження зовнішньої фінансової підтримки, що вносить додаткові макрофінансові ризики. В умовах зростаючої геополітичної нестабільності, викликаної виборами та посиленням безпекових загроз у світі, прогнозоване економічне зростання в 4% у 2024 році можна вважати обґрунтованим показником.

Другий аспект, що відображає вплив війни на економіку країн і який можна дослідити за допомогою історичного аналізу, – це зниження виробництва та зростання безробіття. Війни призводять до руйнування інфраструктури, знищення підприємств і збільшення безробіття внаслідок евакуації населення та втрат на фронті. Наприклад, під час Другої світової війни багато країн зазнали серйозних економічних втрат через руйнування, спричинені військовими діями. Подібні явища спостерігалися під час інших військових конфліктів, і аналогічні паралелі можна провести з поточною ситуацією.

Війни спричиняють значні зміни в економічній структурі країн. Перепрофілювання виробничих потужностей на потреби оборони та зниження виробництва цивільних товарів і послуг, як це відбувалося під час Другої світової війни, суттєво впливає на економічну структуру держав. Під час Другої світової війни, велика частина промислового виробництва в США та Європі була перепрофільована на виробництво військової техніки, зброї та амуніції. Наприклад, у США випуск цивільних автомобілів був практично припинений, а всі автомобільні заводи були перепрофільовані на виробництво танків, військових вантажівок і літаків. Згідно з даними Національного архіву США, під час війни було вироблено

понад 300 тисяч літаків, 86 тисяч танків і 2,4 мільйони військових вантажівок. Подібна ситуація спостерігається і в сучасній Україні. Від початку війни з Росією, багато підприємств були змушені перейти на виробництво військової техніки, амуніції та інших засобів для потреб оборони. За даними Міністерства економіки України, з початку війни обсяг виробництва військової техніки зріс у кілька разів. Наприклад, у 2022 році було вироблено понад 1500 одиниць бронетехніки, тоді як у 2021 році цей показник складав лише 300 одиниць. Перепрофілювання також торкнулося й інших галузей. Наприклад, аграрний сектор, який традиційно був одним з ключових секторів української економіки, також відчув на собі вплив війни. Через мінування полів та бойові дії, багато фермерів були змушені залишити свої землі, що призвело до значного зниження виробництва сільськогосподарської продукції. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році виробництво зернових культур знизилося на 35% порівняно з попереднім роком. Окрім цього, перебої в ланцюжках постачання та втрата доступу до деяких ключових ринків збуту також мали значний вплив на економіку. Наприклад, через блокаду морських портів обсяги експорту українського зерна значно зменшилися. Якщо в 2021 році обсяг експорту складав 44 мільйони тонн, то в 2022 році цей показник знизився до 26 мільйонів тонн. Вплив війни також відчувається у секторі послуг. Багато підприємств сфери послуг були змушені припинити свою діяльність через небезпеку бойових дій та втрату клієнтів. За даними опитування, проведеного Торгово-промисловою палатою України, близько 40% підприємств сфери послуг повідомили про зниження обсягів діяльності на понад 50% з початку війни. Загалом, економічні наслідки війни в Україні демонструють, що, як і під час Другої світової війни, конфлікт призводить до значних змін у структурі економіки, перепрофілювання виробництва та зниження обсягів виробництва цивільних товарів і послуг. Це, в свою чергу, впливає на економічне зростання, рівень безробіття та загальний добробут населення. У липні 2022 року, в умовах війни, уряд запровадив програму «Робота», метою якої є зменшення безробіття та стимулювання розвитку

малого і середнього бізнесу. В рамках цієї ініціативи було надано гранти 2530 підприємцям на загальну суму понад 1,5 мільярда гривень. Зокрема, найбільші кошти були спрямовані на програму «Новий рівень», яка передбачала фінансування переробних підприємств і забезпечила 178 отримувачам 958,66 мільйонів гривень.

За статистикою найбільш популярною серед учасників програми «ЄРобота» стала ініціатива «Власна справа», в рамках якої 2319 учасників отримали гранти на загальну суму 542,7 мільйонів гривень. У 2023 році фінансування програми «ЄРобота» було суттєво збільшено, досягнувши щонайменше 3,2 мільярдів гривень з державного бюджету. У 2023 році бізнес відчував значні кадрові труднощі, головним чином через військові дії. У 2023 році бізнес-середовище в Україні зіткнулося зі значними кадровими труднощами, переважно обумовленими наслідками військових дій. Основними факторами, що спричинили цю проблему, були звільнення працівників у зв'язку з мобілізацією (44%, найвагоміша причина) та міграційні процеси (24%, другий за кількістю відповідей фактор). Сектори економіки, де традиційно працювали чоловіки, такі як будівництво, транспорт і видобувна промисловість, найбільше відчули дефіцит робочої сили. Ці підприємства найчастіше вказували на мобілізацію як головну причину нестачі кадрів та відзначали її значний негативний вплив на свою діяльність. Згідно з оцінками Національного банку України, у 2023 році чисельність робочої сили у віці 15-70 років скоротилася більш ніж на чверть порівняно з 2021 роком. Майже половина цього скорочення була зумовлена виходом із робочої сили зовнішніх мігрантів (за даними опитувань Центру економічної стратегії, частка таких мігрантів становила 8-10% у 2023 році). Значний вплив на зменшення робочої сили – близько 40% від загального скорочення порівняно з 2021 роком – мали демографічні втрати та окупація територій.

1.2. Вплив війни на макроекономічні та мікроекономічні показники: динаміка та причинно-наслідкові зв'язки

Розглянемо порівняння останнього макроекономічного прогнозу на 2024 рік, наданого Міжнародним валютним фондом (МВФ), з попереднім прогнозом, опублікованим у грудні 2023 року. Прогноз номінального валового внутрішнього продукту (ВВП) був підвищений з 7 640 до 7 748 мільярдів гривень, що означає приріст на 108 мільярдів гривень. Це підвищення номінального ВВП сприяло зростанню податкової бази. Реальне зростання ВВП залишається на рівні 3-4%. Прогноз інфляції на кінець 2024 року був знижений з 9,5% до 8,5%. Прогноз зростання реальних заробітних плат покращений з 8,5% до 9,8%, що відображає більші очікування щодо зростання номінальних заробітних плат та зменшення інфляції. Прогноз рівня безробіття (за методикою Міжнародної організації праці) погіршений з 14,7% до 15,6%, що підтверджує, що безробіття залишається однією з найбільших структурних проблем у країні. Прогноз державного боргу відносно ВВП покращений з 96,7% до 94%. Прогноз дефіциту рахунку поточних операцій покращений з 7,1% до 5,7% ВВП, а прогноз профіциту платіжного балансу підвищений з 1,3% до 1,4% ВВП. Прогноз міжнародних резервів був покращений з 40,9 до 42,1 мільярда доларів. Узагальнюючи, макроекономічні ризики залишаються значними через повномасштабну війну. Проте, навіть у цьому складному середовищі можна управляти ситуацією, що підтверджується невеликим покращенням прогнозу МВФ.

Розглянемо мікроекономічні показники. Під час повномасштабного вторгнення українські підприємці зіткнулися з рядом проблем, включаючи низький попит, труднощі з міжнародною доставкою та дефіцит комплектуючих. Незважаючи на ці труднощі, підприємства поступово намагаються відновити свою діяльність до звичайного ритму. За даними опитування, проведеного організацією UA Business Global серед власників мікро- та малих підприємств у сфері послуг і товарного бізнесу, у 2022 році 81% підприємців відзначали скорочення продажів у зв'язку з

війною. Додатково, 10% бізнесів стикалися з труднощами у логістиці, 4% не могли працювати через пошкодження або руйнування виробничих потужностей, 3% відзначали проблеми з нестачею сировини, комплектуючих або запчастин для виробництва, а 2% компаній стикалися з дефіцитом робочої сили для повноцінного функціонування.

Проблеми, спричинені війною, які все ще залишаються у бізнесі

- Нестача замовлень
- Проблеми з логістикою
- Нестача сировини
- Брак співробітників
- Пошкоджено/зруйновано потужності виробництва

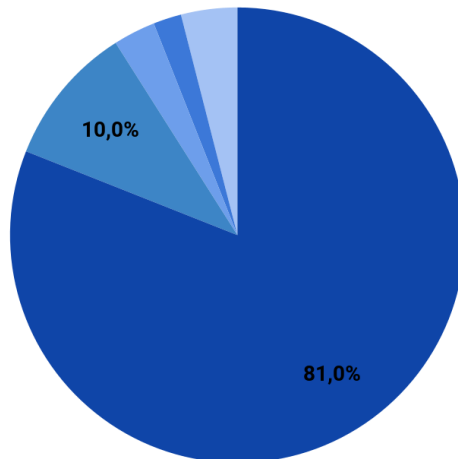

Рисунок 1.5. - проблеми спричинені війною (станом на серпень 2022 року)

Джерело: [13]

Активність роботи компанії

- Працюють на 100%
- Працюють на 80-90%
- Працюють на 50-80%
- Працюють на 30-50%
- Працюють на 20-30%
- Активність до 20%
- Не працюємо зовсім

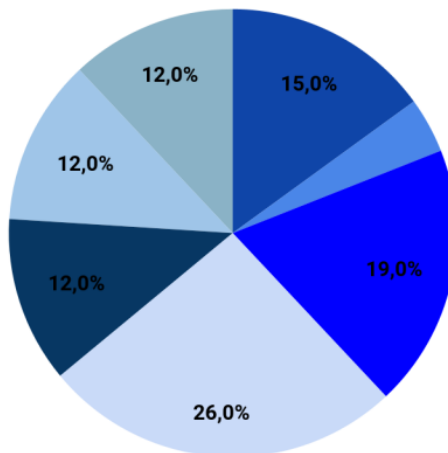

Рисунок 1.6. - активність роботи компаній (станом на серпень 2022 року)

Джерело: [13]

Як демонструє рисунок 1.6, станом на серпень 2022 року лише 15% підприємств працювали на повну потужність. Додатково, 4% компаній зазнали невеликого зменшення обсягів виробництва. Інші 25% бізнесів скоротили свою продуктивність майже наполовину, а 19% знизили активність до 80%.

Що ж відбувається станом на 2024 рік? Рисунок 1.7 демонструє оцінки НБУ щодо очікувань українського бізнесу стосовно незначної девальвації протягом наступних 12 місяців. У першому кварталі 2024 року передбачалося, що середній обмінний курс протягом наступних 12 місяців складе 40,44 гривень за долар. Порівнюючи з результатами опитування у четвертому кварталі 2023 року (40,06 гривень за долар), можна відзначити деяке погіршення очікувань. Проте, ці очікування все ще залишаються нижчими за середній розрахунковий курс на 2024 рік, врахований урядом у поточному бюджеті (40,7 гривень за долар), а також у програмі EFF та прогнозах Міжнародного валютного фонду (41 гривень за долар).

Рисунок 1.7. – Динаміка очікуваного сер. Обмінного курсу за 2024 рік (гривень за 1 долар США)

Джерело: [14]

Беручи до уваги наведені дані, можна дійти висновку, що поточні прогнози валютного курсу, зроблені бізнес-середовищем, є досить поміркованими, що вказує на відносну стабільність на валютному ринку. Водночас адаптивний, але регульований обмінний курс залишається важливим фактором для підтримання стабільних інфляційних очікувань. Чому це важливо? В першу чергу валютний курс долара до гривні має важливе значення для економічної ситуації країни та добробуту населення. Зміни у валютному курсі можуть вплинути на рівень інфляції та загальний рівень цін на товари та послуги. Збільшення вартості долара може призвести до підвищення цін на імпортовані товари, знижуючи покупну спроможність гривні та реальні доходи населення. Також, зміни валютного курсу можуть вплинути на зовнішню торгівлю країни. Зниження вартості гривні може зробити експортні товари більш конкурентоспроможними, стимулюючи експорт та створення нових робочих місць. Однак це також може призвести до збільшення вартості імпортованих товарів, що може вплинути на покупну спроможність населення та загальний рівень інфляції. Валютний курс може також вплинути на зовнішні борги країни та привабливість для інвестицій. Зміни в вартості гривні можуть зробити зовнішні борги більш важкими до виплати та вплинути на фінансову стабільність країни. Зниження вартості національної валюти зробить країну більш привабливою для іноземних інвесторів, що в свою чергу буде сприяти економічному зростанню та розвитку. Саме через ці всі причини валютний курс долара до гривні відіграє ключову роль у формуванні економічної ситуації країни та добробуту населення. Україна тримає курс долара під контролем завдяки допомозі іноземних партнерів, тим самим захищаючи своє населення від усіх вище перерахованих проблем. Станом на 27 травня Національний банк України зафіксував офіційний курс гривні на рівні 40,11 грн/дол., що на 20 копійок більше порівняно з курсом, встановленим 24 травня. Готівковий ринок відреагував аналогічно, підвищивши курс на 15 копійок. 24 травня готівковий курс продажу складав 40,3-40,35 грн/дол., що відповідає рівню липня 2022 року (рисунки 1.8.).

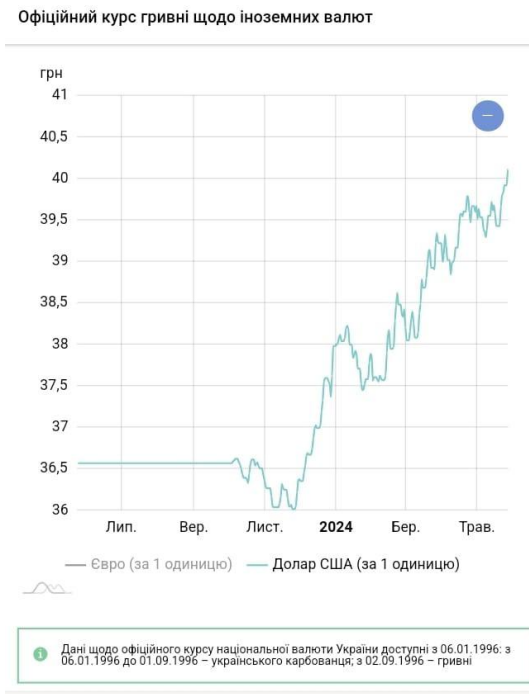

Рисунок 1.8. – Офіційний курс гривні щодо іноземних валют

Джерело: [14]

Протягом майже двох років збройного конфлікту ситуація на готівковому валютному ринку зазнала незначних змін. Водночас слід зазначити, що різниця між офіційним та готівковим курсом суттєво зменшилася. Чи є девальвація значною? З початку року гривня втратила 5,3% своєї вартості. В урядових розрахунках бюджету прогнозувалося знецінення гривні приблизно на 10% (42,1 грн/дол. на кінець року, 40,7 грн/дол. середньорічний курс). Наразі ми знаходимося приблизно на половині цього прогнозованого шляху. За майже вісім місяців після переходу від фіксованого курсу у жовтні 2023 року гривня знецінилася на 8,8%. Це відносно помірні темпи девальвації для умов, у яких функціонує економіка і валютний міжбанківський ринок. Загалом, ситуація на валютному ринку залишається стабільною та контрольованою, що забезпечується значними валютними резервами на рівні 42,4 мільярда доларів США і послідовною політикою поступового скасування валютних обмежень. Також не слід забувати про іноземні інвестиції які є життєвонеобхідними

Україні під час війни та будуть потрібні для післявоєнної відбудови. На рисунку 1.9. представлено обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну за період 2015-2023 років.

Рисунок 1.9. - обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну (2015-2023)

Джерело: [16]

Наразі іноземні виробники зброї виявляють значний інтерес до України. Представники компаній Baykar і Quantum-Systems, що спеціалізуються на виробництві безпілотників, виразили бажання розглянути можливість будівництва виробничих потужностей в Україні. Також, німецький концерн Rheinmetall має намір побудувати на території нашої країни чотири заводи для виробництва снарядів, військової техніки та засобів протиповітряної оборони. Крім воєнної забезпеченості прямі іноземні інвестиції в Україну вкрай важливі. Такі інвестиції сприяють економічній стійкості, надаючи додаткові ресурси для української економіки, що допомагає зберегти її стабільність під час кризових ситуацій. Крім того, як я вже зазначав вище, вони допомагають у компенсації економічних втрат, зумовлених війною, та сприяють відновленню економічного зростання після її завершення.

Іноземні інвестиції сприяють створенню нових робочих місць для місцевого населення, що особливо важливо в умовах війни, коли загроза безробіття зростає через зменшення активності економіки. Врешті-решт, іноземні інвестиції можуть мати і політичне значення, свідчаючи про довіру міжнародного співтовариства до України та підтримку її шляху до стабільності та розвитку. Це може сприяти зміцненню міжнародної підтримки та допомоги країні у вирішенні внутрішніх конфліктів. У цілому, прямі іноземні інвестиції в Україну є важливим елементом стратегії країни, спрямованої на забезпечення економічної стабільності та розвитку під час війни.

Побудуємо економетричну модель за для того щоб краще розуміти причинно-наслідкові зв'язки між воєнними діями та економічними показниками. Всі дані візьмемо за період 2022-2023 року.

Для початку зробимо аналіз взаємозв'язку між економічними показниками та рівнем ВВП України:

Інфляція = 4.9 (Це число вимірює відсоткову зміну рівня цін)

Кількість безробітних = 2.9 (Це оцінка кількості людей, які не мають роботи і активно шукають її. Це число вимірюється у мільйонах осіб і є показником рівня безробіття в економіці.)

Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі = 24.351 (Це різниця між вартістю експорту та імпорту товарів і послуг країни.)

Рівень ВВП = 160.5 (Це обсяг валового внутрішнього продукту країни, тобто сукупна вартість всіх товарів і послуг, що виробляються в межах країни. В нашому випадку воно вимірюється в мільярдах доларів США.)

Обчислення середніх значень:

Середнє значення інфляції = 4.9

Середнє значення кількості безробітних = 2.9

Середнє значення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі = 24.351

Середнє значення рівня ВВП = 160.5

Обчислення коефіцієнтів регресії:

Коефіцієнт для інфляції: $\text{Інфляція} / \text{Рівень ВВП} = 4.9 / 160.5 = 0.0305$

Коефіцієнт для кількості безробітних: $\text{Кількість безробітних} / \text{Рівень ВВП} = 2.9 / 160.5 = 0.0181$

Коефіцієнт для від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі: $\text{Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі} / \text{Рівень ВВП} = 24.351 / 160.5 = 0.1519$

Висновок:

Кожна одиниця збільшення інфляції веде до зростання рівня ВВП на 0.0305 одиниць. Кожна одиниця збільшення кількості безробітних веде до зменшення рівня ВВП на 0.0181 одиниць. Кожна одиниця зменшення від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі веде до зростання рівня ВВП на 0.1519 одиниць. Ці коефіцієнти регресії показують, як кожен економічний фактор впливає на рівень ВВП України. Інфляція в Україні суттєво зменшилась з 22.6% у 2022 році до 4.9% у 2023 році. Це може свідчити про покращення стабільності цін у країні, які неймовірно підвищилися після початку повномасштабного вторгнення. Зменшення кількості безробітних до 2.9 млн осіб також є позитивним сигналом і може свідчити про покращення ситуації на ринку праці. Зростання від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі може вказувати на збільшення імпорту порівняно з експортом, що може мати вплив на економічний зріст країни. Для побудови економетричної моделі було використано лінійну регресію. Модель включала три незалежні змінні: інфляцію, кількість безробітних та від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі, і одну залежну змінну – рівень ВВП. Ми розрахували коефіцієнти регресії для кожної змінної, які показують їх вплив на ВВП. Модель не враховує валютний курс і політичну ситуацію в країні через їх велику змінність та складність прогнозування. Наприклад, коливання валютного курсу може впливати на конкурентоспроможність експортних товарів та ціни на імпорт, що може впливати на ВВП. Політична нестабільність може створювати невизначеність у бізнес-середовищі, що може знизити інвестиції та споживчий попит, також впливаючи на ВВП.

На які сфери війна вплинула найбільше? У 2022 році аналіз економічного стану виявив значні зниження в основних секторах порівняно з попереднім роком до повномасштабного вторгнення. Значне падіння було зафіксовано у сфері будівництва, яке зменшилося на 65,1%, включно із сектором житлового будівництва, де спостерігалось зниження на 62,4%. У промисловості загальне скорочення склало 36,9%, зокрема, у добувній галузі впало на 37,9%, а в обробній — на 41,2%. Також відбулося скорочення у виробництві та розподілі електрики, газу та тепла на 30,7%. Транспортний сектор також зазнав збитків, де вантажний обіг знизився на 42,7%, а пасажирські перевезення впали на 50,4%. Роздрібний оборот скоротився на 21,4%. Ці дані відображають наслідки військових конфліктів на основні економічні напрямки, особливо у контексті агресії. Протягом березня 2022 року відзначалась найбільша криза в промисловості, коли виробництво знизилось більш ніж на половину. Відновлення почалося навесні після повернення контролю над північними та північно-східними регіонами і тривало до осені, перш ніж було перерване через атаки на енергетичну інфраструктуру. Серед промислових галузей найбільше постраждали ті, що зосереджені у зонах конфлікту, наприклад, добування залізної руди скоротилося на 61,7%, а металургійна промисловість втратила 66,5%. Скорочення на 62% відбулося також у хімічному виробництві, зокрема через значні руйнування, як в нафтопереробці, так і в інших постраждалих секторах, як от виробництво будівельних матеріалів, яке впало на 65,4%. Менш вразливими виявилися галузі, орієнтовані на внутрішній ринок, включаючи виробництво товарів першої необхідності, легку промисловість та фармацевтику, а також деякі сегменти машинобудування, які показали менш виражене падіння в порівнянні з іншими промисловими галузями. Також менші втрати були зафіксовані у роздрібній торгівлі. Воєнні дії серйозно підірвали значні, хоча й нерівномірні, досягнення в розвитку країни з часу отримання незалежності у 1991 році, радикально погіршуючи її економічний стан. Наразі економічний обсяг виробництва в Україні складає лише частину від того, що був до війни. У перший рік конфлікту країна зазнала втрат у

розмірі 30-35% свого ВВП, що стало причиною найглибшої рецесії в її історії (рисунок 1.10).

Рисунок 1.10. - Зростання ВВП України, 1992-2023

Джерело: [17]

Збільшення рівня бідності в Україні зумовлене втратою робочих місць через зруйнування росією ключових об'єктів інфраструктури, таких як порти і заводи. Це також пов'язано з замедленням економічних процесів, зокрема у аграрному секторі. Також, в серпні 2023 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) зареєструвало загальну кількість 26 717 цивільних жертв в країні, включаючи 9 511 загиблих і 17 206 травмованих з часу початку військових дій. Це офіційні дані, надані ООН, проте реальні цифри можуть бути значно більшими і стануть відомі лише після завершення війни в Україні. Аналіз уже існуючих конфліктів показав, що наприклад, Афганістан, який пережив тривалий конфлікт з 2001 року, також зазнав значних економічних і соціальних потрясінь. З 2001 по 2021 рік ВВП на душу населення збільшився з 190 до 508 доларів, але це зростання було нестабільним і супроводжувалося високими рівнями бідності та безробіття. У 2020 році безробіття досягло 11%, а понад 47% населення жило за межею бідності.

Інфляція в Афганістані досягла піку в 13% у 2011 році. Соціальні наслідки конфлікту включають загибель понад 111 000 цивільних осіб та переміщення більш ніж 2,6 мільйона афганців, що стали біженцями, а також мільйони внутрішньо переміщених осіб. Також, Сирія, що знаходиться у стані війни з 2011 року, зазнала значних економічних втрат. ВВП країни скоротився більш ніж на 60% з 2010 по 2016 рік. Інфляція в Сирії досягла 100% у 2013 році, що значно знизило купівельну спроможність населення. Рівень безробіття зріс до понад 50%, а понад 80% населення опинилося за межею бідності. Внаслідок конфлікту загинуло понад 400 000 людей. Близько 6,6 мільйона сирійців стали біженцями, ще 6,7 мільйона були внутрішньо переміщені. Порівнюючи Україну з Сирією та Афганістаном робимо висновок, що всі три країни зазнали значного скорочення ВВП, високої інфляції та безробіття. Війна в усіх країнах призвела до значних людських втрат та переміщення населення. Високий рівень бідності та безробіття є спільною рисою. Після падіння режиму Талібану в 2001 році Афганістан отримав значну міжнародну допомогу, спрямовану на відновлення країни. Сполучені Штати надавали Афганістану масштабну допомогу у вигляді економічної підтримки, допомоги у сфері безпеки та гуманітарної допомоги. За період з 2001 по 2021 рік США виділили Афганістану понад 145 мільярдів доларів на відбудову країни, з яких близько 88 мільярдів було спрямовано на будівництво афганських сил безпеки. Сирія, також отримувала міжнародну допомогу, хоча обсяги допомоги були обмежені через складну політичну ситуацію та постійні бойові дії. ЄС виділив понад 10 мільярдів євро для гуманітарної допомоги та підтримки біженців, а також для стабілізації районів, які звільнено від бойових дій. Відновлення української економіки та соціальної стабільності після війни потребує міжнародної допомоги та інвестицій. Досвід інших країн показує важливість міжнародної підтримки для відновлення після конфлікту. Міжнародна підтримка України значно перевищує допомогу, надану Сирії та Афганістану, за обсягом фінансової допомоги, військової підтримки, гуманітарної допомоги, дипломатичної та політичної підтримки, а також за рівнем залучення

міжнародних інвестицій. Це пояснюється як геополітичним значенням України, так і ефективною дипломатичною роботою українського уряду, який зміг консолідувати міжнародну підтримку для протидії агресії та відновлення країни. Залучення міжнародних інвестицій, підтримка малого і середнього бізнесу та стабілізація фінансової системи є ключовими напрямками відновлення України.

1.3. Теоретичні моделі впливу війни на глобальні економічні процеси

Війна впливає на глобальні економічні процеси, проявляючись як у негативних, так і у позитивних аспектах. До негативних наслідків війни належать знищення людського капіталу, руйнування інфраструктури, переривання виробничих ланцюгів, зростання невизначеності та міграція. Загибель та поранення людей під час війни призводять до втрати людського капіталу, що негативно впливає на продуктивність та економічне зростання. Руйнування доріг, мостів, портів, заводів та інших об'єктів інфраструктури ускладнює торгівлю та інвестиції. Наприклад, в Україні значна частина інфраструктури була зруйнована, що створило серйозні перешкоди для економічної діяльності. Станом на 1 вересня 2023 року, порівняно з червнем 2023, вартість збитків зросла на 700 мільйонів доларів і досягла 151,2 мільярда доларів за вартістю заміщення. Розподіл за секторами виглядає наступним чином: житловий сектор зазнав збитків на суму 55,9 мільярда доларів, інфраструктура (включаючи дороги, мости, аеропорти) - 36,6 мільярда доларів, промисловий сектор - 11,4 мільярда доларів. В освітній сфері збитки склали 10,1 мільярда доларів, в енергетиці - 8,8 мільярда доларів, агропромисловий комплекс та земельні ресурси - 8,7 мільярда доларів. Лісовий фонд зазнав втрат на 4,5 мільярда доларів, транспортний сектор - на 3,1 мільярда доларів, сфера охорони здоров'я - на 2,9 мільярда доларів. Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) втратило 2,7 мільярда доларів, сфера торгівлі - 2,6 мільярда доларів, культура, туризм і спорт - 2,4 мільярда доларів. Адміністративні будівлі зазнали збитків на 0,5 мільярда доларів, цифрова інфраструктура - 0,5 мільярда доларів, соціальна сфера - 0,2 мільярда

доларів, а фінансова сфера - 0,04 мільярда доларів. Підвищений попит на робочу силу призвів до ще більшого дефіциту кваліфікованих кадрів. Пропозиція робочої сили обмежується через подальшу еміграцію, мобілізацію, повільну адаптацію внутрішньо переміщених осіб на нових місцях проживання та зростаючі диспропорції на ринку праці. Це спричиняє збільшення структурного безробіття. Найбільший дефіцит кадрів спостерігається в секторах, де традиційно працюють переважно чоловіки, таких як транспорт, будівництво та добувна промисловість. В результаті, у квітні 2024 року кількість претендентів на одне робоче місце була меншою, ніж до початку повномасштабного конфлікту. Через нестачу робочої сили, зарплати зростають швидше, ніж продуктивність праці. Близько трьох чвертей підприємств планують підвищення заробітної плати у 2024 році. Національний банк України прогнозує зростання реальної зарплати на 8,1% у 2024 році. Головним викликом залишається фізичне скорочення робочої сили. За даними Національного банку України, у 2023 році кількість робочої сили у віці 15-70 років серед цивільного населення зменшилася більш ніж на чверть порівняно з 2021 роком. Майже половина цього скорочення пов'язана з еміграцією, хоча до 10% мігрантів могли продовжувати працювати дистанційно. Іншими значущими факторами були мобілізація, демографічні втрати, окупація, а також перехід до категорії економічно неактивного населення через труднощі з пошуком роботи для внутрішньо переміщених осіб, необхідність догляду за членами сім'ї та брак затребуваних на ринку праці навичок. Зниження участі в робочій силі спостерігалось у всіх регіонах України, особливо у тих, де відбувалися активні бойові дії.

З позитивних тенденцій зазначимо, що програма оборонних технологій Brave1 вже відзначила свій перший рік діяльності. Це платформа, яка об'єднує розробників інноваційних оборонних технологій та військових експертів, створюючи можливість для взаємодії, оцінки та вдосконалення нових ідей. Метою програми є підтримка розвитку технологій, що можуть мати суттєвий вплив на обороноздатність країни. Перший рік роботи Brave1 показав значні досягнення. За цей період було

zareestrovano ponad 1,6 tysyachi rozrobok u 12 riznih napryamkakh. Naybilyshе novikh risheń stosувалося bezpilotnih litalnih aparativ, nazemnih robotizovanih kompleksiv, shuchnoho intelektu, zasobiv radioelektronnoї borotbi ta rozvidki. Prohrama nadaє avtoram perspektivnih rozrobok mozhlivist otримати derzhavni granty na iїhdoskonalennya ta vprovadzhennya. U derzhavnomu byudzheti na 2024 rik dlya tshogo peredbacheno 1,5 milyarda hryveniv. Bilyshе 60 rozrobok vhe були standartizovani vidpovidno do norm NATO. Vikorystannya suchasnih tekhnologichnihs risheń, rozroblениh u mezhakh Brave1, суттєво змінює характер військових дій. Napriklad, дешеві drony mozhut zniщувати vorozhu tekhniku vartistyu milyoni dollariv, a morski bezpilotni kateri, yaki koshтують kilyka soteniv tysyach dollariv, zdatti zniщувати veliki військові korabli, sho vartують desyatti milyoniv dollariv. Zavdyaki tekhnologichnim dosyagnennyam, військова tekhnika Ukrainy mozhe diяти na dedali bilyshih vidstanyah, zavdaючи udariv po vorozhih ob'ekтах далеко v tylu. Tse nablizhaє chas, коли agresor bude vidчувати znachni naslidky svoєї agresії bezposередньо na svoiy teritoriyi. Popri te, sho tradytsiyni vidi озброєння минулого stolittya залишаються важливими i vikorystovуються intensyвно, novi tekhnologichni risheńня postупово займають своє місце u suchasniy viyni. Ti innovatsiyi proponують risheńня, sho rятують zhyttya ta zdorov'ya військових, pidvyshуючи efektyvnist oboronnihs operatsiy. Takym chynom, prohrama Brave1 demonstrує, yak poednannya innovatsiy ta військової експертизи mozhe pryzvesty do суттєвого pokrashchennya oborozdatnosti kraїny, spriyayuchi ne lyshе zberezhennu zhyttiv, ale y pidvyshchennu efektyvnosti військових operatsiy. Shche odniєyu pozytyvnoyu tendentsiєyu viyny є zhurtovanist suspiylstva. Z pochatku konfliktu zagalna suma pozhyrtvuvanniv na pidtrymku Zbroynih Sil Ukrainy perevyschyla 100 milyardiv hryveniv. Za danyimi doslidzhennya New Voice, zagalna suma koshviv, perekazanih na potreby ZSU z pochatku viyny, stanovity 98,9 milyarda hryveniv (priblizno 2,7 milyarda dollariv SHHA). Iz tsiei sumy 54,6 milyarda hryveniv були zibrani cherez blagodyyni organizatsiyi ta spetsialni rakhunki. Naybilyshi vneshki nadiyshly na spetsialnyi rakhunok HBU – 25 milyardiv hryveniv, platfomu United 24

– 12,1 мільярда гривень та благодійний фонд "Повернись живим" – 6,8 мільярда гривень. Крім того, 22,7 мільярда гривень було перераховано через приватні перекази, спрямовані на спеціальні ініціативи, серед яких лідером зборів став Монобанк. Пожертвування від приватних компаній склали 17,9 мільярда гривень, а від банків – 3,7 мільярда гривень. На рисунку 1.11 ви можете побачити яка сума була зібрана благодійними фондами, а також донатами для ЗСУ від початку повномасштабної війни.

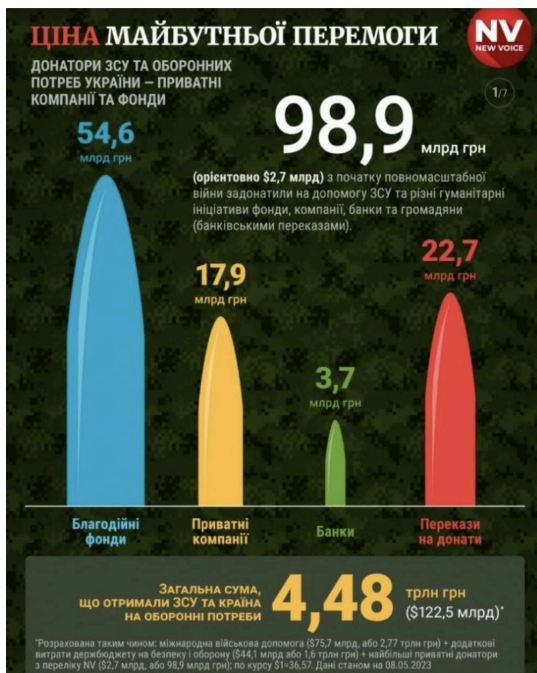

Рисунок 1.11. – Гроші отримані ЗСУ та країною на оборонні потреби
 Джерело: [36]

Ці дані не охоплюють усіх благодійних внесків, але вони відображають основні платформи та канали для приватних пожертвувань на оборонні потреби, що дає уявлення про масштаби благодійної підтримки та згуртованість українського населення.

В контексті дослідження, особлива увага приділяється різним теоретичним підходам, які дозволяють глибше зрозуміти економічні зміни, викликані військовими конфліктами. Розглянемо чотири основні моделі: неокласичну,

кейнсіанську, монетаристську та інституціональну. Почнемо з неокласичної. Неокласична модель акцентує увагу на ідеї ринкового балансу та ефективного розподілу ресурсів, які в часи війни можуть бути спрямовані на військові потреби замість цивільного виробництва. У контексті України це може призвести до значних економічних втрат через витіснення інвестицій у приватний сектор і знищення інфраструктури. Витрати на оборону змушують уряд та приватні компанії переорієнтовувати ресурси на військові цілі, що знижує можливості для розвитку інших секторів економіки. Крім того, війна спричиняє руйнування критичної інфраструктури, такої як дороги, мости, енергетичні об'єкти та промислові підприємства, що ускладнює економічну діяльність та інвестиційний клімат. Це, в свою чергу, може негативно вплинути на продуктивність та конкурентоспроможність української економіки на міжнародній арені. Зменшення капіталовкладень у мирні галузі також обмежує потенціал для інновацій та технологічного розвитку, що може мати довготривалі наслідки для економічного зростання. Кейнсіанська модель вказує на потенційний стимулюючий ефект війни на економіку через збільшення державних витрат, що можуть підвищити зайнятість та знизити безробіття у короткостроковій перспективі. В умовах війни державні витрати на оборону та відбудову можуть створювати нові робочі місця і стимулювати економічну активність. Для України це означає можливість тимчасового покращення рівня зайнятості та підвищення доходів населення. Проте, ця модель також має свої ризики. Збільшення державних витрат може призвести до інфляційного тиску, коли попит на товари і послуги перевищує їхню пропозицію, що призводить до зростання цін. Крім того, фінансування великих державних витрат часто здійснюється за рахунок збільшення державного боргу. Для України це може означати зростання боргового навантаження, яке може обтяжити економіку у довгостроковій перспективі, знижуючи фінансову стабільність та можливості для майбутніх інвестицій. Зростання боргу може також обмежити можливості уряду для проведення інших соціально-економічних програм, необхідних для стійкого

розвитку країни після завершення конфлікту. Монетаристська модель акцентує увагу на грошово-кредитній політиці та її впливі на рівень інфляції. В умовах війни значні військові витрати, які часто фінансуються через збільшення грошової маси, можуть спричинити високий рівень інфляції. Це є важливим аспектом для аналізу економічної ситуації в Україні під час конфлікту.

Зростання грошової маси, необхідне для фінансування військових потреб, може призвести до зниження вартості національної валюти. Це, в свою чергу, збільшує ціни на імпортовані товари та створює додатковий інфляційний тиск на економіку. Висока інфляція знижує купівельну спроможність населення, що може негативно вплинути на загальний рівень життя та викликати соціальну напругу.

Для України це має особливе значення, оскільки інфляційні процеси можуть погіршити економічну стабільність у період, коли країна вже стикається з численними викликами через військові дії. Інфляція ускладнює довгострокове планування та інвестиції, оскільки підприємства та домогосподарства стикаються з непередбачуваними змінами цін. Це може знизити рівень економічної активності та уповільнити відновлення після завершення конфлікту. Таким чином, монетаристська модель підкреслює важливість збалансованої грошово-кредитної політики, яка повинна враховувати потенційні інфляційні ризики, пов'язані з фінансуванням військових витрат, та їх вплив на загальну економічну стабільність країни. Інституціональна модель підкреслює важливість еволюції інститутів у відповідь на військові конфлікти. В умовах війни в Україні ця модель вказує на те, що війна може стати каталізатором не лише негативних змін, але й позитивних інновацій та реформ. Військовий конфлікт створює нові виклики, які вимагають адаптації економіки та реформування інститутів для підвищення їхньої ефективності та стійкості. Зокрема, війна може стимулювати розвиток більш прозорих та ефективних механізмів управління, спрямованих на боротьбу з корупцією та підвищення підзвітності державних структур. Наприклад, необхідність швидкого та ефективного розподілу ресурсів під час війни може призвести до впровадження нових систем контролю та

звітності, що сприятиме більш раціональному використанню державних коштів. В Україні це може означати не тільки подолання поточних труднощів, але й створення міцної основи для поствоєнного відновлення та довгострокового економічного розвитку. Ці моделі демонструють, що вплив війни на економіку є багатограним і залежить від багатьох чинників, включаючи політику, економічний стан до війни, міжнародну підтримку та внутрішню резистентність країни.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

2.1. Вплив війни на економіку України: руйнівні наслідки та перспективи відновлення

З початку конфлікту державний борг України у гривневому сегменті зріс удвічі, додавши 3,19 трильйони гривень, тоді як у валютному вимірі він збільшився на 62%, що становить приріст на 57,7 мільярдів доларів. У березні 2024 року було зафіксовано значне зростання державного боргу України: за місяць він збільшився на 7,9% у гривневому виразі, що складає 434,3 мільярди гривень, та на 5,1% у валютному вимірі, або на 7,4 мільярди доларів. Це більш значне зростання у гривні порівняно з валютним виміром пов'язане з девальвацією національної валюти на 2,6% відносно американського долара протягом місяця.

Період війни в Україні спричинив значні зміни в макроекономічних показниках країни. До війни, зокрема у 2021 році, валовий внутрішній продукт (ВВП) України демонстрував позитивну динаміку, зрісши на 3,4%. Проте вже у 2022 році, внаслідок вторгнення росії, ВВП знизився на 30,5%, що стало найгіршим показником з часів незалежності. У 2023 році спостерігалось незначне відновлення з ростом ВВП на 5,3%, що було зумовлено зниженням ризиків для енергетичної інфраструктури та покращенням логістичних процесів.

Інфляція також зазнала суттєвих змін. У 2021 році інфляція складала 10%, але вже у 2022 році вона різко зросла до 24,9% через воєнні дії, руйнування інфраструктури та дефіцит товарів. У 2023 році інфляція дещо стабілізувалась, знизившись до 18%, завдяки активним заходам НБУ з монетарної політики. Рівень безробіття суттєво зріс внаслідок війни. У довоєнний період, у 2021 році, безробіття становило 9,6%, але вже у 2022 році цей показник піднявся до 30%. У 2023 році безробіття дещо знизилося до 23%, завдяки державним програмам підтримки зайнятості та частковому відновленню економічної активності. До війни, у 2021

році, державний борг складав 60,9% від ВВП. Під час війни, у 2022 році, цей показник зріс до 82,9% від ВВП через збільшення витрат на оборону та гуманітарні потреби. У 2023 році борг залишався на високому рівні, близько 79,4% від ВВП, оскільки країна продовжує отримувати міжнародну фінансову допомогу для відновлення економіки. Однією з ключових причин зростання обсягу держборгу у березні стало значне залучення зовнішнього фінансування, включаючи пільгові кредити: 4,84 мільярда доларів від Європейського Союзу, 0,88 мільярда від Міжнародного валютного фонду, 1,47 мільярда від Канади, 1,41 мільярда від Японії, та 0,52 мільярда від Великобританії. На кінець березня структура державного боргу показує, що 71,6% від загального обсягу припадає на зовнішній борг, тоді як 28,4% формує внутрішній борг. З цієї суми 74,1% становить борг у валюті (як зовнішній, так і валютні облігації внутрішнього позику), а решта 25,9% — у гривні. Щодо структури відсоткових ставок, 67,9% держборгу обслуговується за фіксованою ставкою, а 32,1% має змінну ставку (рисунок 2.1.)

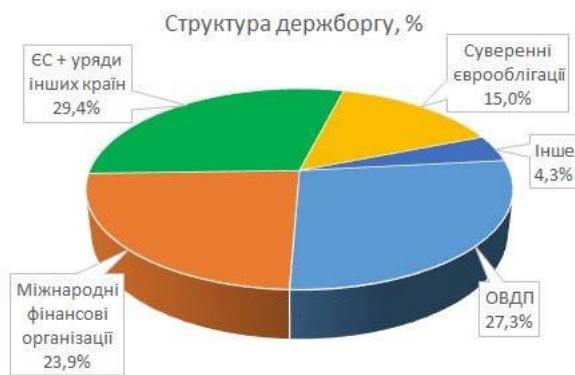

Рисунок 2.1. - Структура держборгу.

Джерело: [14]

Війни піднімають рівень безробіття. Війна в Україні не стала виключенням. Згідно з аналізом, проведеним Київським центром економічної стратегії, український показник безробіття, який до початку конфлікту складав приблизно 10%, збільшився до понад 30% у період війни, але потім зменшився до поточних 17%. Ринок праці в

Україні зараз стикається з серйозною кризою, пов'язаною з дефіцитом робочої сили та високим рівнем безробіття. Війна змусила понад 6 мільйонів українців залишити країну, і близько половини з них складають дорослі, як свідчать дані Центру економічної стратегії (ЦЕС). Дефіцит кадрів охоплює різноманітні професії: від слюсарів і кухарів до інженерів, маркетологів, юристів і топменеджерів. Найбільше від нестачі працівників страждають будівельні компанії та підприємства переробної промисловості. Згідно з прогнозами Національного банку України (НБУ), війна триватиме протягом всього 2024 року, і лише 100 тисяч людей повернуться до України наступного року. У 2025 році прогнозується повернення близько 700 тисяч осіб.

Інфляція в квітні 2024 року в Україні утримувалася на рівні 3,2% на річній основі. Це перший раз із кінця 2022 року коли вона перестала сповільнюватися. За період з 1995 по 2024 рік середній рівень інфляції складав 29,56%, досягаючи свого піку в 530,30% у вересні 1995 року та опускаючись до історичного мінімуму в -1,20% у червні 2012 року. В цьому році темпи збільшення цін на споживчі товари зменшились, зокрема в секторі ресторанів та готелів (10,9% проти попередніх 11,7%), алкогольних напоїв і тютюну (8% проти 8,4%), а також широкого спектру товарів і послуг (8,7% проти 10,1%). Зниження цін спостерігалось у категоріях одягу та взуття (-6,2% замість -6,7%), дозвілля та культури (-2,3% без змін) та харчових продуктів та безалкогольних напоїв (-0,5% замість 0,2%). Одночасно, зросли витрати на комунальні послуги (12,9% проти 12,8%), охорону здоров'я (9,5% проти 9,1%) і транспорт (9% проти 6%). З місяця в місяць, зростання цін сповільнилося до 0,2% у квітні порівняно з 0,5% у березні.

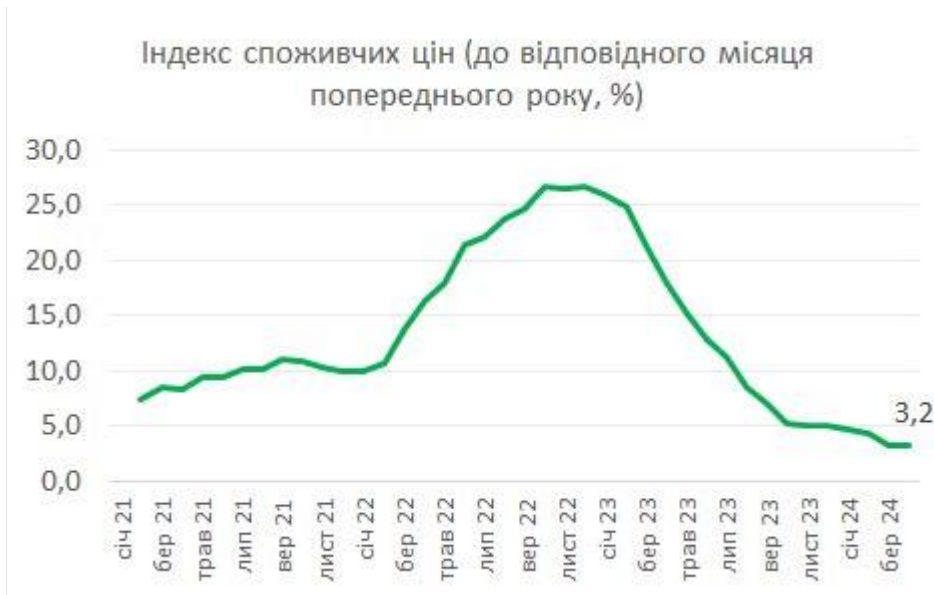

Рисунок 2.2. - Індекс споживчих цін

Джерело: [14]

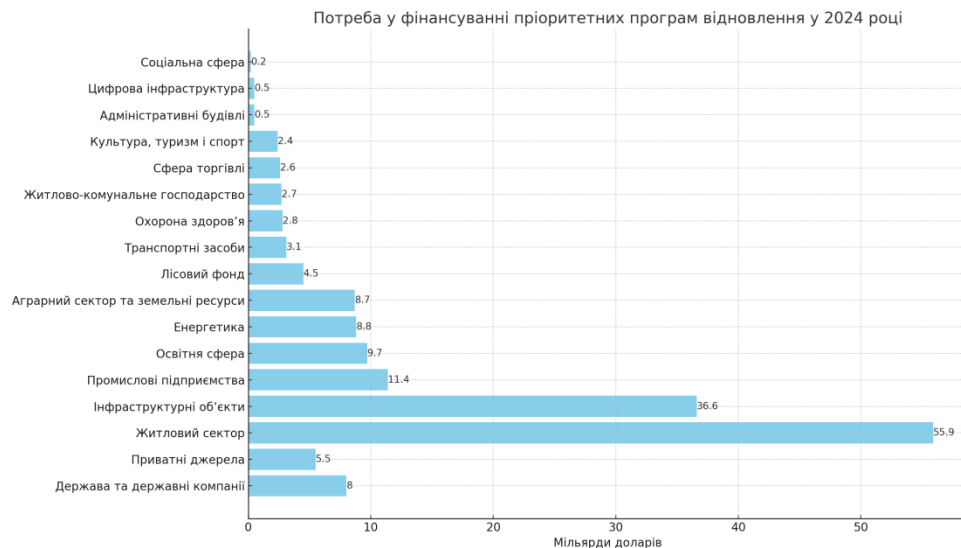
Війна значно змінила галузеву структуру економіки України. Найбільших втрат зазнали промисловість, аграрний сектор та транспортна галузь. Промислове виробництво скоротилося на 40% у 2022 році, особливо постраждали металургія та машинобудування через руйнування заводів і логістичних шляхів. Аграрний сектор втратив близько 20% своїх потужностей через мінування полів та руйнування сільськогосподарської техніки. Транспортна інфраструктура постраждала на 30%, що значно ускладнило внутрішні та зовнішні перевезення. Перспективними галузями стали ІТ та відновлювальна енергетика. ІТ-сектор показав зростання на 15% у 2023 році завдяки адаптації до нових умов та високому попиту на цифрові послуги. Відновлювальна енергетика також почала розвиватися швидкими темпами, збільшивши свої потужності на 20% у 2023 році, що було спричинено необхідністю зменшення залежності від традиційних енергетичних джерел. Сучасні українські компанії все частіше зазначають про значне зменшення затребуваності своїх товарів і послуг. У відповідь на це вони активно шукають нових клієнтів і розширюють канали збуту. Однією з великих проблем для бізнесу є затримки у платежах або їх

повна відсутність. Особливо відчутним стало відсутність фінансування; близько 40% українських підприємств відчувають нестачу оборотних коштів через складнощі з отриманням банківських кредитів. Крім того, логістика також перетворилася на серйозну проблему для бізнесу в Україні. Перебої зі стандартними транспортними маршрутами, часткова блокада портів, а також пріоритет на гуманітарні та військові вантажі значно ускладнили ситуацію, не в останню чергу через дефіцит пального. Опитування, проведене групою «Рейтинг», вказує, що українці передбачають значний розвиток двох ключових секторів у поствоєнний період: будівельної галузі та військово-промислового комплексу. Очікується, що попит на відновлення пошкоджених інфраструктур та нові архітектурні проекти зросте, а також триватиме модернізація та підвищення обороноздатності української армії. Крім цього, визначені перспективи для розвитку інших важливих сфер: агропромисловий комплекс, особливо аграрний сектор, медицина, металургія та важка промисловість, IT-галузь, освіта та наука, сфера транспорту та логістики, торгівля, культура і туризм, а також легка промисловість. Також металургійна галузь традиційно приваблює інвесторів і є ключовим сегментом українського експорту, становлячи близько 20% від загального обсягу за даними Держстату останніми роками. Зазначу, що у 2014-2016 роках галузь відчувала значне падіння інвестицій в залізну руду і сталь через російське вторгнення, однак згодом інвестиційні програми були реактивовані, що дозволило щорічно залучати майже \$1,5 млрд у основний капітал. Останні роки показали поступову реструктуризацію та модернізацію української металургії, збільшуючи виробництво продукції з вищою доданою вартістю і впровадження інноваційних технологій. Значною перспективою для інвестування є виробництво "зеленої сталі", що відповідає ініціативам Європейського Союзу про екологічно чисте виробництво. Сприятливі фактори включають наявність великих запасів залізної руди, потужності для збагачення, доступну енергію, інфраструктуру для транспортування водню та географічне положення. Втім, війна спричинила значні втрати, зокрема контроль над двома великими комбінатами і приблизно половиною

родовищ залізної руди, що перебувають на окупованих територіях або пошкоджені. Це ускладнило логістику і знизило внутрішній попит через замороження багатьох промислових проєктів, тоді як світовий ринок демонструє негативну динаміку через перенасичення. На майбутнє українська металургія може стати важливим сектором економічного зростання, особливо після війни, коли попит на довгомірний та плоский прокат значно зросте. Інвестиції в інноваційні процеси та відповідну інфраструктуру можуть дозволити галузі відновити свої позиції на експортних ринках і сприяти розвитку економіки. Для цього важливою залишається підтримка держави, ефективне співробітництво з ЄС, стабільність у військовій сфері, доступ до ресурсів, страхові програми та захист прав власності. За статистикою, українці висловлюють оптимізм щодо швидкого відновлення національної економіки та державного будівництва, з більшістю, які очікують значних змін протягом наступних п'яти років, хоча деякі розраховують на терміни від десяти років і більше.

Які втрати української економіки під час війни та в скільки нам обійдеться відбудова? Збитки та втрати економіки України внаслідок війни є значними. За оцінками Київської школи економіки, загальні прямі збитки від руйнування інфраструктури та промислових об'єктів склали близько \$90 мільярдів, що становить половину довоєнного ВВП країни. Втрати в аграрному секторі оцінюються в \$20 мільярдів, а у транспортній інфраструктурі – \$15 мільярдів. Прогнози на майбутнє передбачають, що для повного відновлення економіки знадобиться не менше \$500 мільярдів інвестицій протягом наступних 10 років. Це включає відновлення зруйнованих об'єктів, модернізацію промисловості та розвиток нових галузей. Міжнародна спільнота вже пообіцяла значну фінансову підтримку, що включає кредити, гранти та інвестиції від таких організацій, як Світовий банк, Міжнародний валютний фонд та Європейський інвестиційний банк. На кінець 2023 року потреби України у відбудові та реконструкції на наступне десятиліття оцінюються майже у 486 мільярдів доларів, що на 75 мільярдів більше, ніж було визначено у звіті до першої річниці війни у лютому 2023 року. Загальні безпосередні збитки склали

близько 152 мільярдів доларів. Інші збитки, що охоплюють економічні, соціальні та різноманітні аспекти, наближаються до півтрільйона доларів. Війна не тільки продовжується, але й призводить до втрати значних об'єктів, таких як Каховська гребля та Дніпровські ГЕС, а також міста як Бахмут, що перетворені на руїни. Щоденно країна втрачає життя захисників та цивільних, що є непоправними втратами. У 2024 році, для здійснення пріоритетних програм відновлення, потрібно 15 мільярдів доларів, включаючи значні інвестиції у промисловість, житлово-комунальне господарство, енергетику, соціальну інфраструктуру, транспорт, та інші важливі проекти (рисуюнок 2.3.)

Рисуюнок 2.3. - Потреби у фінансуванні пріоритетних програм відновлення у 2024 році

Джерело: розроблено автором за даними [29]

Діаграма, ілюструє потреби у фінансуванні пріоритетних програм відновлення у 2024 році для різних секторів. Ці дані підкреслюють масштаб необхідних інвестицій для відновлення інфраструктури, житлового сектору, промислових підприємств та інших важливих сфер. Держава та державні компанії мають намір інвестувати понад 8 мільярдів доларів, а ще 5,5 мільярда доларів планується залучити з приватних джерел. Також очікується, що міжнародні конференції з

відновлення України, перша з яких пройде у лютому в Токіо, сприятимуть цьому процесу. Особливої уваги потребує можливість конфіскації російських активів, що можуть внести значний вклад у відновлення, сигналізуючи про неприпустимість безкарності за порушення світового порядку, з сумою у 300 мільярдів доларів. Житловий сектор зазнав найбільших втрат, оцінених у 55,9 мільярдів доларів, з 167,2 тисячами будинків, які були зруйновані або пошкоджені, а також включаючи 147,8 тисяч приватних та 19,1 тисяч багатоквартирних споруд. Щодо інфраструктурних об'єктів, вони зайняли друге місце з втратами на суму 36,6 мільярдів доларів – це 19 аеропортів і аеродромів, 126 залізничних вокзалів і станцій, дорожні мережі та портові термінали, особливо в Херсонській області після підриву Каховської ГЕС. Втрати очікують зростання після оцінки наслідків атак на порти Чорного та Дунаю після припинення росією участі у зерновій угоді в липні. Збитки в інших секторах розподілились так: промислові підприємства постраждали на 11,4 мільярда доларів, освітня сфера — на 9,7 мільярда, енергетика — на 8,8 мільярда, аграрний сектор та земельні ресурси — на 8,7 мільярда, лісовий фонд — на 4,5 мільярда, транспортні засоби — на 3,1 мільярда, охорона здоров'я — на 2,8 мільярда, житлово-комунальне господарство — на 2,7 мільярда, сфера торгівлі — на 2,6 мільярда, культура, туризм і спорт — на 2,4 мільярда, адміністративні будівлі — на 0,5 мільярда, цифрова інфраструктура також на 0,5 мільярда, а соціальна сфера — на 0,2 мільярда доларів.

В процесі відновлення економіки України після значних руйнацій внаслідок військового конфлікту можна знайти певні паралелі з післявоєнною Німеччиною, де значні зусилля були спрямовані на відбудову та модернізацію країни. Стратегії, які були успішно застосовані у Німеччині, можуть стати в нагоді Україні, зокрема у такому напрямку як інфраструктурне відновлення. Німеччина свого часу зосередила значні ресурси на відновленні транспортної інфраструктури, енергетики та комунікацій, що дозволило швидко відновити економічну активність. Україні також потрібно здійснити значні інвестиції у відновлення та модернізацію інфраструктури, особливо у зруйнованих регіонах, для підтримки економічного зростання.

Приваблення інвестицій – це та річ на якій потрібно буде зосередитися післявоєнній Україні. Після війни Німеччина успішно залучила іноземні інвестиції, зокрема через План Маршалла. Україні потрібно розробити стимули для інвесторів, включаючи податкові пільги та гарантії, щоб покращити інвестиційний клімат та залучити міжнародні капітали. Тим часом продовжувати підтримувати малий і середній бізнес. Аналогічно до післявоєнної Німеччини, де підтримка малого та середнього бізнесу була критично важливою, Україні необхідно запровадити програми підтримки через субсидії, мікрокредити та консультаційні послуги. Німеччина також значно інвестувала у професійну освіту. Україні потрібно повторити цей досвід. Нашій країні слід зосередитись на інвестиціях у освіту та навчання для підвищення кваліфікації робочої сили, що є ключовим для адаптації до новітніх технологій. Важливим аспектом відновлення Німеччини була підтримка постраждалих від війни. Україні потрібно розробити комплексні соціальні програми для забезпечення житлом, медичним обслуговуванням та психологічною допомогою. В Україні було ініційовано запуск Міжнародного реєстру збитків, який представляє собою уніфіковану платформу для подачі та обробки заяв від фізичних осіб, юридичних суб'єктів, а також державних органів України, пов'язаних з компенсацією збитків, викликаних військовою агресією росії. Система служить для збору даних про збитки, втрати та шкоду, завдану в ході конфлікту. У рамках першого етапу функціонування цього реєстру вже можливо реєструвати заявки на відшкодування пошкоджень житлових об'єктів. До цієї категорії входять такі об'єкти, як приватні будинки, квартири, дачі, садові будинки та інші житлові приміщення, що зазнали руйнувань або були пошкоджені в результаті воєнних дій. Враховуючи досвід Німеччини, Україна має унікальну можливість не тільки відновити свою економіку, а й здійснити глибокі трансформації, що можуть перетворити кризу на стратегічну можливість для розвитку та зміцнення на міжнародній арені. Однак існують певні відмінності між ситуаціями в Україні та Німеччині, які можуть ускладнити застосування німецького досвіду. Однією з головних відмінностей є поточна

військова агресія, яка триває на території України. На відміну від Німеччини, де відновлення почалося після завершення Другої світової війни, Україна змушена здійснювати відновлювальні роботи паралельно з активними бойовими діями. Це створює додаткові ризики для інвесторів та ускладнює реалізацію довгострокових проектів. Іншою важливою відмінністю є масштаб руйнувань та економічних втрат. Хоча обидві країни зазнали значних руйнувань, структура економіки та інфраструктури України значно відрізняється від тієї, що була в Німеччині після війни. Наприклад, сучасні технології та вимоги до інфраструктури потребують більш складних та високотехнологічних рішень. Крім того, Україна стикається з серйозними демографічними викликами, такими як міграція населення та високий рівень безробіття, що також ускладнює процес відновлення.

Одним із ключових завдань нашого уряду є стимулювання економічного відновлення. Незважаючи на значні витрати на сектор оборони, було виділено понад 45 мільярдів гривень на економічні стимулюючі програми. Державні ініціативи, такі як програми доступних кредитів 5-7-9%, «єРобота», «єВідновлення», субсидування вітчизняної сільськогосподарської техніки, розвиток індустріальних парків, великі інвестиційні проекти, страхування військових ризиків і логістики, а також підтримка експортерів, включаючи продовження безвізових угод, є критично важливими для забезпечення економічного росту, який розпочався в 2024 році. Економічне відновлення сприятиме зростанню рівня зайнятості та зменшенню безробіття. Проте, війна та втрата робочої сили призводять до значних структурних складнощів на ринку праці. На жаль, обставини такі, що легких чи швидких вирішень проблем не існує. Як мобілізація, так і підвищення передбачуваності у процесах бронювання для підприємств є необхідними. Однак, це лише частина ширшого спектра проблем на ринку праці, які можуть бути вирішені за умови співпраці уряду та бізнесу. Важливі аспекти включають професійне та перенавчання, з якими бізнес може активно допомагати, а також підтримка працевлаштування переселенців, ветеранів, осіб з обмеженими можливостями, і залучення жінок до формальної зайнятості. Багато цих

аспектів залежать від мобільності робочої сили і перешкод, що її обмежують, таких як житло, транспорт та соціальна інфраструктура. Це також стосується утримання та розвитку українських талантів та повернення зовнішніх мігрантів. Незважаючи на поточні обговорення, після війни слід розглядати можливість цілеспрямованого залучення трудової міграції з менш забезпечених країн для відновлення робочих спеціальностей, які будуть необхідні для відбудови країни.

2.2. Вплив війни на економіку країн світу: диференціація за регіонами та рівнем розвитку

Війна має суттєвий і багатогранний вплив на світову економіку, і цей вплив варіюється залежно від географічного розташування та рівня економічного розвитку окремих країн. У розвинених країнах, таких як держави Європейського Союзу та Сполучені Штати, наслідки виражаються через волатильність фінансових ринків, де інвестори шукають безпеку в умовах невизначеності, ведучи до зміщення капіталу в стабільніші активи. Вивчення впливу війни на ланцюжки постачання та інвестиційну активність є критично важливим для розуміння сучасних економічних викликів і ризиків. Війна в Україні створила серйозні перебої у глобальних ланцюжках постачання, зокрема через порушення транспортних маршрутів, руйнування інфраструктури та блокаду ключових морських портів. Це призвело до дефіциту багатьох товарів, зокрема продовольства та енергоносіїв, що в свою чергу спричинило зростання цін на світових ринках. Ризики для ланцюжків постачання включають підвищену вразливість до логістичних збоїв та необхідність диверсифікації джерел постачання, що вимагає додаткових інвестицій і витрат для компаній.

Війна значно підвищила рівень економічної невизначеності, що негативно вплинуло на рішення інвесторів. Зокрема, інвестори уникають вкладень у регіони, де є високий ризик військових дій або пов'язаних з ними економічних потрясінь. Це знижує притік прямих іноземних інвестицій, що є критичним для розвитку багатьох

економік, особливо країн, що розвиваються. Додатково, збільшення витрат на безпеку та військові потреби зменшує можливості урядів для інвестицій у розвиток інфраструктури та соціальні програми. Таким чином, війна створює значні виклики для стабільності глобальних ланцюжків постачання та інвестиційної активності, що вимагає розробки нових стратегій для мінімізації ризиків та забезпечення економічної стійкості. Згідно з даними Національного банку України, на кінець першого півріччя 2023 року загальний обсяг накопичених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україні становив 53,67 мільярда доларів. У структурі ПІІ 68% припадає на участь у капіталі, тоді як 32% складає боргове фінансування, надане прямими інвесторами. У порівнянні з кінцем 2021 року, загальний обсяг ПІІ зменшився на 18,4%, що еквівалентно 12,1 мільярда доларів. Однак, протягом останніх трьох кварталів спостерігалось поступове відновлення обсягів ПІІ, яке збільшилося на 5,1% або на 2,77 мільярда доларів у порівнянні з третім кварталом 2022 року (рисунок 2.4.).

Рисунок 2.4. – Прямі івестиції в Україну

Джерело: [14]

Відновлення було переважно обумовлене реінвестуванням прибутку нерезидентами як у банківському, так і в небанківському секторах, також спостерігалися випадки нових прямих іноземних інвестицій (ПІІ) завдяки участі нерезидентів у капіталі. Значущим наслідком є також зростання цін на енергоносії,

особливо у випадках, коли війна зачіпає ключові регіони-постачальники нафти та газу, що призводить до глобального підвищення вартості енергії, як це спостерігається під час війни росії проти України. Порушення в ланцюжках поставок та зменшення інвестиційних потоків також стають відчутними в умовах зростаючої політичної та економічної невизначеності.

На відміну від розвинених країн, країни що розвиваються, такі як держави Африки, частини Азії та Близького Сходу, стикаються з більш гострими проблемами, такими як масове переміщення населення, що викликає необхідність значних витрат на гуманітарну допомогу та соціальні програми. Зниження внутрішнього виробництва, зростання цін та збільшення рівня бідності погіршують умови життя, а залежність від зовнішньої допомоги та розвиткових програм зростає.

Зокрема, повномасштабна війна в Україні спричинила глибокі збитки для її економіки, зокрема через знищення інфраструктури, масову міграцію населення та втрату робочих місць, що впливає не лише на саму країну, а й на економіку Європи через перебої в постачаннях зерна та інших товарів. Особливо ця ситуація впливає на держави Східної Європи, які найбільше страждають від руйнівних наслідків війни. Ці країни не тільки активно постачають Україні військове обладнання, але й прихистили мільйони українських біженців. Зростання ВВП у країнах Євросоюзу у 2022 році зменшилося до 3.1% з 5.3% роком раніше, а країни з новоформованими ринковими економіками в Європі зазнали зниження до 0.9% порівняно з 6.5% у 2021 році. Чехія та Польща, які успішно впровадили ринкові структурні реформи, відчули найбільший економічний тиск. Обидві країни прийняли значну кількість українців, враховуючи величину їх економік та населення, та надали значну допомогу Україні. У Чехії, де ще у 1996 році було запроваджено інфляційне таргетування, інфляція трималась на однозначному рівні, тоді як Польща в останні 20 років показувала один з найкращих результатів зростання економіки в Європі. Однак останні дані свідчать, що економічне зростання в обох країнах значно сповільнилося, і, як очікується, цей тренд продовжиться. Не дивлячись на все, що я сказав вище Європейський

інвестиційний банк все одно залучить додаткові 30 мільйонів євро для підтримки України. Ці кошти будуть спрямовані через два українські банки, які в свою чергу розподілять їх серед малих та середніх підприємств в рамках державних програм пільгового кредитування. Європейський інвестиційний банк, який є одним із найнадійніших партнерів України, продовжив і навіть збільшив свою підтримку в країні незважаючи на триваючу війну. Станом на 1 травня 2024 року, загальна сума фінансових ресурсів, наданих ЄІБ в Україні, перевищила 7,5 мільярда євро, включаючи проекти як у державному, так і в приватному секторах. У державному секторі наразі реалізується 25 проектів на загальну суму 5,2 мільярда євро, з яких 23 проекти на стадії реалізації включають фінансування на суму 4,8 мільярда євро, з яких уже використано понад 2,8 мільярда євро, включаючи 261,7 мільйона євро у 2023 році.

Війна між росією та Україною спричинила глибокі зміни у глобальній економіці, які різняться в залежності від рівня економічного розвитку та структурних характеристик різних країн. Цей конфлікт особливо важливий для оцінки диференційованого впливу війни на розвинені країни, країни, що розвиваються, та транзитні економіки.

Війна має різноманітні та диференційовані наслідки для країн світу залежно від їх рівня економічного розвитку та географічного розташування. Розвинені країни, такі як держави Європейського Союзу та Сполучені Штати, стикаються з наслідками, що проявляються через волатильність фінансових ринків. Інвестори, шукаючи безпеку в умовах невизначеності, переміщують капітал у стабільніші активи. Одним із важливих наслідків для розвинених країн є зростання цін на енергоносії, особливо якщо війна зачіпає ключові регіони-постачальники нафти та газу. Це веде до підвищення вартості енергії на глобальному рівні, що яскраво видно на прикладі війни росії проти України. Збурення у ланцюжках постачання та падіння інвестиційних потоків також стають відчутними в умовах зростаючої політичної та економічної невизначеності. Аналіз впливу за регіонами надає більш детальне

розуміння наслідків цього конфлікту. В Європі вплив війни є найбільш відчутним, оскільки Україна та росія є сусідами з багатьма європейськими країнами. Це призводить до зростання цін на енергоносії, продовольство та інші товари. Наприклад, ціни на газ у Європі зросли на 300% у 2022 році порівняно з попереднім роком. Перебої в ланцюгах постачання також негативно впливають на європейську економіку. Країни, такі як Польща та Словаччина, стикаються з напливом біженців з України; лише Польща прийняла понад 2 мільйони українців. Вплив війни на Північну Америку менш значний, ніж на Європу, проте він також відчутний. Ціни на енергоносії та продовольство зросли, впливаючи на споживчий ринок. Наприклад, вартість бензину в США досягла рекордних значень у середині 2022 року, перевищивши \$5 за галон. США та Канада активно надають фінансову та військову допомогу Україні. Сполучені Штати вже виділили понад \$80 мільярдів на підтримку України. Війна в Україні має значний вплив на Азію, де Україна та росія є важливими постачальниками енергоносіїв та продовольства. Ціни на енергоносії та продовольство в Азії зросли, що викликало інфляцію у багатьох країнах регіону. Наприклад, ціни на пшеницю в Індії зросли на 25% протягом 2022 року. Китай та Індія намагаються балансувати свої стосунки з Україною та росією, уникаючи відкритого протистояння. Вплив війни на Африку також значний, оскільки Україна та росія є ключовими постачальниками зерна для багатьох африканських країн. Це призвело до зростання цін на продовольство та ризику голоду. У 2022 році ціни на зерно в Африці зросли на 30%, а деякі країни, такі як Ефіопія та Кенія, вже відчувають дефіцит продовольства. ООН попереджає про можливість голоду у ряді африканських країн через перебої у постачанні. Вплив війни на Південну Америку менш значний, ніж на інші регіони, проте ціни на енергоносії та продовольство також зросли. У Бразилії та Аргентині зростання цін на паливо та продукти харчування призвело до підвищення рівня інфляції. Обидві країни намагаються зберегти баланс у своїх відносинах з Україною та росією, оскільки мають економічні зв'язки з обома державами. Таким чином, війна в Україні впливає на світову

економіку по-різному залежно від регіону. Європа зазнала найбільшого впливу через свою близькість до конфлікту, тоді як інші регіони, такі як Азія, Африка та Північна Америка, також відчувають наслідки через зростання цін на енергоносії та продовольство. Важливо зазначити, що ці наслідки впливають на різні аспекти економік цих країн, від інфляції до забезпечення продовольством та енергетичною безпекою.

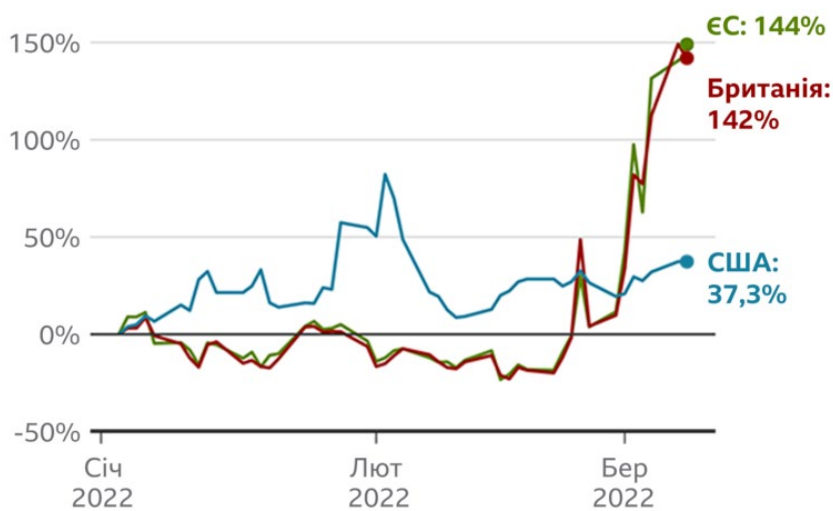
На відміну від розвинених країн, країни, що розвиваються, такі як багато держав Африки, частини Азії та Близького Сходу, стикаються з більш гострими проблемами. Масове переміщення населення, викликане війною, вимагає значних витрат на гуманітарну допомогу та соціальні програми. Зниження внутрішнього виробництва, зростання цін та збільшення рівня бідності погіршують умови життя. Залежність від зовнішньої допомоги та розвиткових програм зростає, що додатково ускладнює економічну ситуацію. Наприклад, перебої в постачаннях українського зерна призвели до різкого зростання цін на продовольство в багатьох країнах Африки, що посилило проблему продовольчої безпеки.

Транзитні економіки, які перебувають у процесі економічних реформ та переходу до ринкових відносин, такі як деякі країни Східної Європи, відчувають значний вплив війни через безпосередню близькість до конфлікту. Вони стикаються з безпековими загрозами, збільшенням військових витрат та потоками біженців, що вимагає значних соціальних витрат і перерозподілу ресурсів, уповільнюючи їхній економічний розвиток та реформи. Особливо це стосується країн, які прийняли значну кількість українських біженців. Зростання ВВП у країнах Євросоюзу у 2022 році знизилося до 3.1% з 5.3% роком раніше, а країни з новоформованими ринковими економіками в Європі зазнали зниження до 0.9% порівняно з 6.5% у 2021 році. У відповідь на виклики, спричинені війною, міжнародні організації, такі як Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), продовжують надавати фінансову підтримку країнам, що постраждали. Наприклад, ЄІБ залучив додаткові 30 мільйонів євро для підтримки України, спрямовуючи ці кошти через два українські банки для

малих та середніх підприємств в рамках державних програм пільгового кредитування. Загальна сума фінансових ресурсів, наданих ЄІБ в Україні, перевищила 7,5 мільярда євро, включаючи проекти у державному та приватному секторах. Вплив війни на економіку різних груп країн є значно диференційованим. Розвинені країни стикаються з фінансовою волатильністю та енергетичними шоками, країни, що розвиваються, – з гуманітарними кризами та зростанням бідності, а транзитні економіки – з безпековими загрозами та соціальними витратами. Різні стратегії реагування на ці виклики потребують узгоджених міжнародних зусиль та адаптації до специфічних умов кожної країни. Загальна картина показує, що війна між росією та Україною створює каскадний ефект на світову економіку, впливаючи на країни різного рівня розвитку по-різному з самого першого дня. Рисунок 2.5 ілюструє зростання цін на газ у провідних країнах світу відразу після початку повномасштабного вторгнення.

Як змінилися світові ціни на газ

Зміни у відсотках з 1 січня 2022 року

Bloomberg. Останнє оновлення: 8 березня 2022 11:00 GMT

В В С

Рисунок 2.5. – зміни цін на газ на початку повномасштабної війни.

Джерело: [14]

Європа могла б розглянути імпорту газу від існуючих постачальників таких як Катар, Алжир або Нігерія, однак це стикається з низкою практичних складнощів, які перешкоджають швидкому збільшенню обсягів видобутку. В контексті Великої Британії, доля російського газу складає близько 5% від її загальних поставок, тоді як Сполучені Штати не залежать від імпорту російського газу. Незважаючи на це, в обох державах, Великій Британії та США, спостерігається значне зростання цін на газ (рисунок 2.3) що викликане обмеженою пропозицією на ринку, тим самим негативно впливає на ціноутворення.

Які ж дії роблять країни світу щоб пом'якшити наслідки війни в Україні? У відповідь на повномасштабну війну росії проти України, міжнародні спільноти активно розробляють і впроваджують політики, спрямовані на мінімізацію її негативних наслідків. Ці заходи охоплюють широкий спектр економічних, соціальних та безпекових стратегій, кожна з яких адаптована до потреб та умов, що виникли внаслідок конфлікту. Наприклад, на економічному фронті, ініціативи включають заходи з фінансової підтримки, як в самій Україні, так і у сусідніх країнах, які приймають біженців. Європейський Союз і його члени, наприклад, забезпечили Україні значну макрофінансову допомогу. Один із найяскравіших прикладів — мільярдні пакети допомоги, які включають гранти та кредити на відновлення критичної інфраструктури та підтримку основних галузей економіки. В соціальній сфері акцент робиться на підтримці біженців та внутрішньо переміщених осіб, яким необхідні житло, медичне обслуговування, освіта та соціальні послуги. Німеччина, наприклад, імплементувала широкомасштабні програми для інтеграції українських біженців, забезпечуючи їм доступ до ринку праці та соціальних послуг. Щодо безпекових ініціатив, країни НАТО, включно з США, збільшили військову підтримку Україні, постачаючи озброєння та забезпечуючи навчання українських військових. Мета цих заходів не лише зміцнити обороноздатність України, але й створити стримуючий ефект від подальшої агресії з боку росії. Європейський Союз і його країни-члени активно надають макрофінансову допомогу Україні.

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) залучив додаткові 30 мільйонів євро для підтримки української економіки, спрямовуючи ці кошти через українські банки на розвиток малого та середнього бізнесу. Загальна сума фінансових ресурсів, наданих ЄІБ в Україні, перевищила 7,5 мільярда євро, з яких 5,2 мільярда євро було спрямовано на реалізацію 25 проєктів у державному секторі. Важливим аспектом економічної політики є також запровадження санкцій проти агресорів. Країни Заходу, включаючи Сполучені Штати та ЄС, ввели масштабні економічні санкції проти росії, щоб обмежити її економічні можливості та змусити припинити військові дії. Ці санкції охоплюють фінансовий сектор, енергетику, торгівлю та інші ключові галузі. Наприклад, станом на середину 2023 року Європейський Союз ввів десять пакетів санкцій проти росії, включаючи обмеження на експорт високотехнологічних товарів і замороження активів понад 1200 фізичних і юридичних осіб. Російський рубль потрапив до трійки "найгірших валют ринків, що розвиваються", за версією агентства Bloomberg. На 14 серпня 2023 року російська валюта впевнено перетнула позначку 100 рублів за долар, досягнувши пікового значення 101,17 рублів за долар. До євро курс рубля становив 110,83 рублів. З початку року рубль втратив 39% відносно долара та 43% відносно євро. Девальвація рубля тимчасово допомагає російському уряду збалансувати бюджет і підвищує конкурентоспроможність російського експорту. Проте, це також призводить до інфляції, зниження купівельної спроможності, скорочення реальних заощаджень і зростання рівня бідності в росії, що ускладнює економічне відновлення і може призвести до фінансової кризи. Уряд росії та Центральний банк країни визнали кілька причин такої ситуації. Це, зокрема, різке скорочення профіциту платіжного балансу через падіння доходів експортерів і зменшення експортних можливостей, а також погіршення показників нафтогазового сектору, що спричинило зниження надходжень до бюджету на 50% від цього сектору. Фундаментальною причиною економічних труднощів є повномасштабна війна, розв'язана росією проти України. У відповідь на агресію росія зіткнулася з опором з боку України та міжнародного співтовариства, що призвело до введення

санкцій, заборон і обмежень. Проблеми, які наразі переживає російська економіка в нафтогазовому та фінансовому секторах, є прямими наслідками її агресивних дій. Допоки росія не змінить свою політику, ці негативні наслідки будуть лише посилюватися та поглиблюватися. Соціальна політика багатьох країн спрямована на підтримку біженців та внутрішньо переміщених осіб. Наприклад, Європейський Союз подовжив режим тимчасового захисту для українських біженців ще на один рік. Спочатку цей режим було запроваджено 4 березня 2022 року на один рік, а потім продовжено ще на рік – до 4 березня 2024 року. Враховуючи тривалість повномасштабної війни, Європейська Комісія 18 вересня запропонувала чергове подовження режиму тимчасового захисту. За десять днів міністри внутрішніх справ країн ЄС підтримали цю пропозицію. Наразі всі процедури завершені, і режим тимчасового захисту для українських біженців діятиме до 4 березня 2025 року. Цей режим надає право на доступ до житла, працевлаштування, медичної допомоги та освіти для українських дітей. Німеччина, імплементувала програми для інтеграції українських біженців, забезпечуючи їм доступ до ринку праці, житла, медичного обслуговування та освіти. У 2023 році в Німеччині було зареєстровано понад 1 мільйон українських біженців, з яких 430 тисяч вже працевлаштовані. Уряди багатьох європейських країн запровадили спеціальні соціальні програми для надання тимчасового прихистку та підтримки для мільйонів українців, які втекли від війни. Міжнародні організації, такі як ООН та Червоний Хрест, активно залучені до надання гуманітарної допомоги в зонах конфлікту. Ці заходи включають постачання продовольства, медичних засобів, чистої води та інших необхідних ресурсів для постраждалого населення. Наприклад, з початку війни ООН направила в Україну понад 1,5 мільйона тонн гуманітарної допомоги, включаючи їжу, медикаменти та засоби для гігієни. Гуманітарна допомога також охоплює організацію тимчасових притулків і надання психологічної підтримки. У сфері безпеки країни НАТО, включаючи Сполучені Штати, Канаду та європейські держави, збільшили військову підтримку Україні. Це включає постачання озброєння, військової техніки, амуніції та

проведення тренувань для українських військовослужбовців. Наприклад, США надали Україні військову допомогу на суму понад 35 мільярдів доларів з початку конфлікту, включаючи сучасні системи протиповітряної оборони та бронетехніку. Уряди багатьох країн також працюють над запровадженням структурних реформ, спрямованих на підвищення стійкості економік до зовнішніх шоків. Наприклад, країни ЄС активно інвестують у розвиток відновлюваної енергетики та інфраструктури, що зменшує залежність від російських енергоресурсів. У 2023 році країни ЄС збільшили інвестиції у відновлювані джерела енергії на 20% порівняно з попереднім роком, що дозволило знизити частку російського газу в енергобалансі Європи до 15%. Дипломатичні зусилля націлені на посилення міжнародної співпраці для вирішення конфліктів та попередження їх ескалації. Міжнародні форуми, такі як ООН, ЄС та G7, використовуються для координації політики та обговорення стратегій мирного врегулювання. Активна дипломатична діяльність сприяє створенню коаліцій та альянсів, які працюють над зменшенням впливу війни на глобальну економіку та безпеку. Політика країн світу, спрямована на пом'якшення негативних наслідків війни, включає комплекс економічних, соціальних, гуманітарних та безпекових заходів. Ці заходи допомагають зменшити негативний вплив конфліктів на постраждалі країни та підтримують міжнародну стабільність. Однак ефективність цих заходів залежить від координації між державами та міжнародними організаціями, а також від здатності адаптувати стратегії до мінливих умов конфлікту.

2.3. Глобальні економічні наслідки війни в Україні: оцінка, сценарії та адаптація

Зростання ризику деглобалізації проявляється з початку війни в Україні. Від часу пандемії обговорюється необхідність зробити ланцюги поставок більш надійними, особливо у таких критично важливих сферах, як виробництво медичних препаратів, включно з вакцинами та антибіотиками, а також напівпровідників, які є

ключовими для цифрової економіки. Зміни в політиці Азії щодо COVID-19 продовжують викликати збої в постачаннях, що демонструє масштаби можливої тимчасової деглобалізації. Росія опиняється майже в повній ізоляції від країн Європи на довготривалу перспективу. Однак справжній удар по глобалізації може відбутися у випадку скорочення торгівлі між розвиненими країнами та Китаєм, що є реальною перспективою за певних умов. За теорією Монтеस्क'є, країни, які активно торгують між собою, зазвичай менш схильні до конфліктів. Сучасність додає новий вимір — зростання непрямой торгівлі через міжнародні альянси та мережі, а оскільки Китай підтримує та постачає необхідні ресурси росії, не виключено, що такі країни як США, Німеччина, Франція та інші, відвернуться не тільки від РФ але також і від Китаю, чия економіка останні 10 років активно набирала оберти. Деглобалізація має потенціал завдати серйозної шкоди світовій економіці в найближчі роки. Прогнози показують, що ВВП США може впасти на 3-4 відсотки, що видається порівняно скромним, але це лише верхівка айсбергу. Оцінки цих змін базуються на припущеннях про те, наскільки легко кожна країна зможе замінити імпорт або знайти нових торговельних партнерів. Крім того, зменшення світової торгівлі може призвести до зростання вартості продукції місцевих монополістів та зменшення інновацій, що в кінцевому підсумку збільшить витрати. Хоча глобалізація сприяла розвитку інституцій та економічному прогресу, деглобалізація може мати драматичні наслідки, особливо в певних секторах, що може спотворити економічні дослідження. Деглобалізація також може збільшити інфляційний тиск, як зазначали аналітики Чарльз Гудхарт та Манодж Прадхан, підкреслюючи вплив демографічних змін в Азії та Європі на світові ціни. Таке зростання Китаю раніше допомагало стримувати інфляцію. Вивчення макроекономічних шоків показує, що відповіді на такі кризи повинні бути гнучкими та далекоглядними, здатними адаптуватися до нових викликів та можливостей.

В альтернативному сценарії, в якому Китай продовжує підтримувати росію, але при цьому не втрачає зв'язків з країнами Європи та США відбудеться

збереження дипломатичних і торговельних відносин. Це може значно вплинути на глобальний економічний ландшафт. У такому контексті, Китай буде використовувати свою позицію як ключового економічного партнера обох блоків для введення додаткових економічних ініціатив та посередництва у міжнародних переговорах. Це включатиме формування нових торговельних угод, що охоплюють більш широкі геополітичні аспекти, тим самим підтримуючи свої торговельні зв'язки та водночас відіграючи роль стратегічного арбітра. В такій ролі Китай може сприяти створенню більш міцних, хоча й складних, міжнародних відносин, які могли б зміцнити світову економіку у відповідь на деглобалізацію. Це також могло б зменшити ризики високих мит. Однак, цей сценарій має потенціал збільшити залежність Європи та США від Китаю, що викликати певні стратегічні напруження. Країни можуть опинитися в ситуації, коли їх потреба в китайських товарах та інвестиціях зростає, тоді як їхня здатність до політичної маневреності зменшується. Цей сценарій може спричинити довгострокові виклики для глобального балансу сил та економічної стабільності. Це вимагатиме ретельної макроекономічної політики та нових підходів до міжнародної співпраці, аби забезпечити гнучкість та далекоглядність у відповідях на майбутні економічні шоки.

Війна в Україні, яка спричинила значні зміни в глобальній економіці також створила серйозні ризики і виклики для світового господарства. Ці виклики виходять далеко за межі України і росії, впливаючи на міжнародні ринки, ланцюжки поставок і геополітичну стабільність. У 2022 році більшість країн світу зіткнулися з найвищою інфляцією за останні 25-40 років, яка продовжила зростати. У Європі найвищий рівень інфляції в липні 2022 року було зафіксовано в Туреччині, де річний показник досяг 79,6%, що є найвищим рівнем з вересня 1998 року. Серед країн ЄС найбільшу інфляцію зафіксовано в країнах Балтії, де річне зростання споживчих цін у липні перевищило 20%: в Естонії – 22,8%, Литві – 21,6%, Латвії – 21,5%. Це найвищі показники для цих країн з 1996 року. Двоблазна або близька до неї інфляція стала нормою для більшості країн регіону. Серед країн ЄС-27 у липні двоблазна

інфляція спостерігалася в 15 країнах. Основними чинниками інфляції у світі та регіоні залишаються рекордне зростання цін на продовольство, енергетичні ресурси, а також порушення світових виробничих і торговельних ланцюгів. Це є наслідком експансивної монетарної та фіскальної політики для боротьби з ковід-кризою у попередні періоди, а також війни в Україні, яка призвела до загострення енергетичної та продовольчої кризи. Наразі центральні банки по всьому світу вживають жорстких заходів, зокрема підвищення процентних ставок, для приборкання інфляції. Позитивною новиною є те, що динаміка індексу світових продовольчих цін FAO у липні продовжила сповільнюватися четвертий місяць поспіль, зокрема у липні відразу на 8,6%, що стало найбільш різким скороченням з осені 2008 року. Проте ціни на продовольство у липні все ще залишалися на 13,1% вищими, ніж у липні минулого року. Однією з основних причин зниження цін на продовольство у липні експерти FAO назвали очікування розблокування морських портів України та відкриття зернових коридорів. Зокрема, ціни на зернові у липні порівняно з червнем 2021 року знизилися на 11,5%. На тлі рекордних інфляційних процесів у світі та повномасштабної війни цінова динаміка в Україні виглядає помірною. У липні річна інфляція пришвидшилася до 22,2% з 21,5% у червні. Основні інфляційні чинники в Україні залишаються пов'язаними з негативним впливом війни, яка призвела до фізичних руйнувань виробничих потужностей, порушення логістичних зв'язків та відповідного скорочення пропозиції. Погіршилися очікування економічних агентів. Значний дефіцит бюджету та його часткова монетизація підсилюють тиск на ціни та обмінний курс. Переривання ланцюжків поставок відчутно впливає на світові ринки. Україна, відома як один з найбільших експортерів зерна, зазнала значних втрат у виробництві та експорті через військові дії. До війни Україна забезпечувала близько 10% світових поставок пшениці та 13% кукурудзи, які тепер зіштовхнулися з серйозними обмеженнями. В результаті ціни на продовольство зросли на світових ринках, збільшивши інфляційний тиск по всьому світу. Енергетична криза викликана війною мала вплив на всю Європу, яка залежала

від російського газу. Ціни на енергоресурси зросли, що спричинило різке збільшення вартості опалення та електроенергії. Наприклад, ціни на газ у Європі подвоїлися за кілька місяців після початку конфлікту (рисунок 2.4.).

Геополітична нестабільність, яка загострилася війною, призвела до зміни міжнародних відносин. Відносини між росією та Заходом різко погіршилися, викликавши серію санкцій, що зменшили інвесторську впевненість і призвели до відтоку капіталу з регіонів, що розглядаються як ризиковані. Це також посилює волатильність на фінансових ринках.

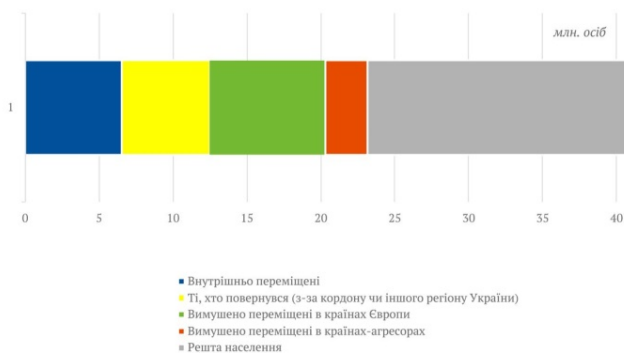
Економічна нестабільність також зросла через вплив на міжнародну торгівлю та інвестиції. За прогнозами, глобальний ВВП може знизитись на 1-2% внаслідок збільшення вартості імпорту і зменшення виробництва.

Гуманітарна криза, спричинена великою кількістю біженців та переміщених осіб, виснажує ресурси приймаючих країн і створює соціальні напруження. В Україні зареєстровано понад 8 мільйонів внутрішньо переміщених осіб та біженців, що ставить під загрозу соціальну інфраструктуру сусідніх країн. На початку війни, країни намагалися робити все за для зручності громадян, наприклад у 2022 році Україна та Польща прийняли законодавство, яке забезпечувало українцям в Польщі та полякам в Україні майже ті самі права, що мають їхні власні громадяни. Зараз ми зіштовхнулися з проблемами у вигляді недостатньої кількості працюючого населення та це була одна з причин чому українська влада видала закон який обмежує консульські послуги для українців з-за кордоном. Російське вторгнення спричинило наймасштабнішу гуманітарну кризу в Європі з часів 1940-х років. (рисунок 2.6.) Більше 7,8 мільйона українців були змушені шукати притулок у європейських країнах, що порівняно з населенням Швейцарії. Половина з них оселилася в Польщі та Німеччині. Для порівняння, під час міграційної кризи 2015–2016 років, Європа прийняла близько 2,5 мільйона біженців, переважно із Сирії. Станом на вересень 2022 року, 430 000 українських переселенців працевлаштувалися в Польщі та 160 000 у Німеччині. Більшість з тих, хто знайшов роботу, працюють у

сфері гостинності та громадського харчування, тоді як до 20% продовжують працювати дистанційно для українських компаній. Крім того, до 6,5 мільйона українців стали внутрішньо переміщеними особами, і ця цифра залишалася стабільною з березня. Згідно з опитуваннями, 31% внутрішньо переміщених осіб працездатного віку не змогли знайти роботу на новому місці проживання.

Forbes | Ціна війни

Оцінка масштабів гуманітарної кризи для населення України

Джерело: Державна статистична служба України, Міжнародна організація з міграції, UNHCR, розрахунки ЦЕС

Рисунок 2.6. – Оцінка масштабів гуманітарної кризи для населення України.

Джерело: [37]

В цілому глобальні ризики вимагають уваги та спільних дій міжнародної спільноти для пом'якшення їх впливу. Важливо розуміти, що стабілізація умов в Україні та врегулювання конфлікту можуть мати позитивний вплив не тільки на регіон, але й на стабільність світової економіки.

Війна являє собою не лише ризики та втрати, але й потенційні можливості. Зокрема технологічний розвиток, отримав значний поштовх у контексті воєнних потреб. Україна швидко адаптувала дрони та інші види дистанційно керованих апаратів для виконання розвідувальних та бойових завдань. Це стимулювало інновації в цифровій безпеці та розробці програмного забезпечення, частина з яких

може знайти цивільне застосування в мирний час. На сьогоднішній день Україна має одну з найсильніших армій світу та якщо міжнародні партнери продовжать надавати нам озброєння, наш потенціал в цій сфері буде тільки збільшуватися. В цілому політичні альянси та угоди також зазнали істотних змін. Після агресії росії проти України країни Європейського Союзу та НАТО посилили свою військову та економічну підтримку України. ЄС ухвалив пакети санкцій проти росії та надав Україні фінансову допомогу, яка включала кредити, гранти та інші види підтримки, спрямовані на відновлення інфраструктури та підтримку урядових інституцій. Ці дії сприяли зміцненню відносин між Україною та країнами Заходу, зокрема через двосторонні угоди про оборону та безпеку.

Російська агресія завдала інфраструктурі України збитків на суму майже 155 мільярдів доларів. За оцінками експертів проєкту KSE «Росія заплатить», ця цифра також враховує збитки, завдані Україні через підрив Каховської ГЕС 6 червня 2023 року. Найбільші втрати поніс житловий сектор. (рисунок 2.7.) Станом на січень 2024 року в Україні було пошкоджено або зруйновано понад 250 000 житлових будинків. Прямі збитки від цих руйнувань оцінюються у 58,9 мільярда доларів, що на 4,8 мільярда більше у порівнянні зі звітом на кінець 2023 року.

Загальна оцінка збитків інфраструктури за галузями у грошовому вимірі, станом на січень 2024 року	
Тип майна	Оцінка прямих втрат, \$ млрд
Житлові будівлі	58,9
Інфраструктура	36,8
Активи підприємств, промисловість	13,1
Енергетика	9,0
АПК та земельні ресурси	8,7
Освіта	8,6
ЖКГ	4,5
Лісовий фонд	4,5
Транспортні засоби	3,1
Охорона здоров'я	3,1
Торгівля	2,6
Культура, туризм, спорт	2,4
Адміністративні будівлі	0,5
Цифрова інфраструктура	0,5
Соціальна сфера	0,2
Фінансова сфера	0,04
Разом	154,9
Екологія*	16,4
*Екологічні збитки розраховані як збитки від викидів в повітря та не є прямими втратами нерухомості чи інших активів України	

Рисунок 2.7. – Загальна оцінка збитків інфраструктури

Джерело: [29]

Війна відкрила можливості для масштабних інфраструктурних проєктів. Програми відновлення, такі як "План відновлення України", що обговорюється на міжнародному рівні, мають на меті не лише відновити пошкоджене через бойові дії, але й модернізувати українську економіку, впроваджуючи зелені технології та підвищуючи енергетичну незалежність. Американське USAID ініціює нову ініціативу під назвою Harvest із фондом у 250 мільйонів доларів, яка має за мету підтримати відновлення і зростання сільськогосподарського сектору в Україні. Основна мета програми - розширити можливості для експорту серед українських фермерів, зокрема виробників малих обсягів зернових і олійних культур, за допомогою приваблення додаткових інвестицій на суму 500 мільйонів доларів. Це, в свою чергу, має сприяти збільшенню експортних доходів аграрного сектору до 1,5 мільярда доларів. Вплив війни на соціальну сферу також важливий, оскільки вона спричинила значні міграційні потоки і зміни в демографічній ситуації. Україна стала джерелом одного з найбільших потоків біженців у Європі з часів Другої світової війни, що викликало необхідність адаптації політик європейських країн щодо інтеграції та соціальної підтримки цих людей. Війна в Україні, відкриває шлях до різних форм відновлення та нових можливостей для розвитку, що можуть принести користь як Україні, так і міжнародній спільноті в довгостроковій перспективі.

Аналізуючи сучасний конфлікт в Україні, можна виділити кілька ключових сценаріїв для світової економіки, які можуть розгортатися в залежності від розвитку подій. Кожен з цих сценаріїв несе в собі унікальні ризики та можливості, які мають глибокий вплив на міжнародні ринки і політичний ландшафт.

Перший сценарій передбачає тривале продовження конфлікту, що призводить до затяжного виснаження ресурсів обох сторін. Це спричинить довготривалі збої у глобальних ланцюжках поставок, особливо в аграрному секторі та енергетиці, де Україна відіграє ключову роль як один з світових лідерів у виробництві зерна та має значні запаси природного газу. Тим самим призведе до зростання цін на продовольство та енергію в глобальному масштабі, що вплине на інфляційні процеси

в багатьох країнах. Другий сценарій передбачає швидке вирішення конфлікту, що є малоймовірним, але можливим за умови ефективного міжнародного посередництва. У такому випадку можливе швидке відновлення торгівлі та інвестицій у регіоні, що призведе до стабілізації ринків та зниження цін на ключові товари. Відновлення України за цим сценарієм могло б активізувати міжнародні інвестиції у будівництво та інфраструктуру, що, своєю чергою, стимулювало б економічне зростання в регіоні. Третій сценарій розглядає можливість ескалації конфлікту, що включає залучення інших країн і може вести до більшої регіональної чи навіть глобальної нестабільності. Це загрожує значними перестановками на світових енергетичних ринках та може спричинити зростання воєнних витрат та економічних санкцій, що негативно позначиться на міжнародній торгівлі та глобальному економічному зростанні. Кожен із цих сценаріїв вимагає від світових лідерів гнучкості та готовності до розробки стратегій, які зможуть мінімізувати ризики та оптимізувати можливості. Ефективне реагування на ці виклики вимагатиме координації на міжнародному рівні та здатності адаптуватися до швидко змінних умов, що є ключовим для забезпечення стабільності та прогресу в умовах глобалізованого світу.

В умовах змін, спричинених глобальними кризами, такими як війна в Україні, країни та регіони стикаються з необхідністю адаптації своєї економічної політики до нових реалій. Це вимагає глибокого переосмислення підходів до торгівлі, інвестицій, фінансової політики, а також соціальної підтримки населення. Наприклад, на національному рівні, урядам доводиться переглядати свої бюджетні пріоритети для відповіді на невідкладні потреби в обороні та безпеці. На сьогодні країни, які межують з Україною або ті, які відчують прямий вплив конфлікту, значно збільшили свої військові витрати. Польща і країни Балтії розширили свої оборонні бюджети та інвестиції в новітні технології безпеки. Водночас, ці країни також розробляють програми соціальної підтримки для великої кількості біженців з України, що вимагає значних ресурсів та координації на рівні Європейського Союзу. Голова уряду Великої Британії Р. Сунак оголосив про стратегію збільшення

оборонних витрат до 2,5% від ВВП, підтримуючи ініціативу, започатковану президентом Польщі А. Дудою. За цією ініціативою, у відповідь на сучасні загрози, НАТО повинно збільшити мінімальний поріг оборонних витрат для своїх членів з 2% до 3% ВВП. На регіональному рівні, Європейський Союз активно використовує існуючі фонди для підтримки економічної стабільності у своїх членів, які найбільше постраждали від економічного впливу війни. Наприклад, ЄС запропонував значні суми для допомоги у відновленні та розвитку інфраструктури, а також для підтримки внутрішнього ринку, сприяючи інвестиціям в енергетичну незалежність та цифрову трансформацію. Німеччина виділяє грант в розмірі 45 мільйонів євро через кошти Розвиткового банку KfW, які будуть передані національній компанії «Укренерго». Ці кошти планується витратити на придбання обладнання необхідного для енергоефективної модернізації, автоматизації та реконструкції підстанцій. Таким чином, загальне фінансування енергетичної системи України через KfW досягне 177 мільйонів євро. Великобританія збільшує свій вклад у Фонд підтримки енергетики, вносячи додаткові 20 мільйонів фунтів стерлінгів (що приблизно дорівнює 23 мільйонам євро), підвищуючи свій попередній внесок, що становив близько 50 мільйонів євро. В результаті, загальна сума коштів у Фонді досягне 433 мільйонів євро. На міжнародному рівні, співпраця між країнами виходить на новий рівень, зокрема через механізми міжнародних фінансових інституцій. Вашингтонський консенсус поступово змінюється з огляду на потреби глобальної стійкості та справедливого розподілу ресурсів. Програми Міжнародного валютного фонду та Світового банку адаптуються для реагування на економічні шоки, які супроводжують військові конфлікти, забезпечуючи країнам необхідні ресурси для підтримки макроекономічної стабільності. Ці адаптації показують, що економічна політика має бути гнучкою, враховувати змінні глобальні реалії. Країнам необхідно створювати стійкі стратегії, які зможуть захистити економіку від майбутніх потрясінь незважаючи на складність цього процесу в умовах невизначеності.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМЕНШЕННЯ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

3.1. Глобальна економічна підтримка України

Рада Європейського Союзу у справах економіки та фінансів схвалила український план в рамках інструменту ЄС Ukraine Facility на період з 2024 по 2027 рік. Завершення цього етапу майже узгоджено, що дозволить Україні найближчим часом отримати 1,9 мільярда євро у вигляді безумовного фінансування. Додаткові кошти будуть виділятися щоквартально після досягнення встановлених планом індикаторів. Загальний обсяг фінансової допомоги від Європейського Союзу у 2024 році має сягнути 16 мільярдів євро, з яких 3 мільярди євро надаються як гранти. Вже у березні-квітні цього року у державний бюджет України було перераховано два транші перехідного фінансування на загальну суму 6 мільярдів євро.

Міністр фінансів України Сергій Марченко висловив вдячність європейським партнерам за своєчасне та необхідне рішення, вказуючи, що план України визначає ключові реформи та інвестиції, які сприятимуть стійкому економічному росту країни. Цей план, розроблений відповідно до стандартів і вимог ЄС під час постійних консультацій з Єврокомісією, гармонійно вписується в рамки інших програм підтримки, таких як МВФ та Світовий банк, і відповідає завданням євроінтеграції. За прогнозами Європейської Комісії, у випадку успішної імплементації усіх запланованих реформ і інвестицій, очікується, що ВВП України зросте на 6,2% до 2027 року і на 14,2% до 2040 року. Також, виконання Плану може допомогти знизити державний борг України приблизно на 10 відсоткових пунктів від ВВП до 2033 року порівняно з тим, що було б без застосування програми Ukraine Facility. Також Україна отримає 20 мільйонів євро у вигляді гранту для підтримки розвитку відновлюваних джерел енергії. Оголошення про виділення цих коштів було зроблено на маржинах кліматичної конференції COP28 представниками Федерального міністерства економіки та кліматичного захисту Німеччини та

Європейського інвестиційного банку. Ці кошти будуть використані для підтримки проекту Renewable Energy Solution Programme (RES), який спрямований на підвищення використання відновлюваних джерел енергії. Грант забезпечить Міжнародна кліматична ініціатива через IKI Fund у EIB Global, створений спільно з німецьким урядом для підтримки зелених інвестицій. Німеччина систематично підтримує Україну у сфері енергетики, забезпечуючи значну фінансову та технічну допомогу, яка вже перевищила 200 мільйонів євро і продовжує зростати. Наразі, через Міжнародну кліматичну ініціативу (IKI), в Україні фінансуються 16 проектів з сукупним бюджетом 293 мільйони євро. З початку повномасштабної війни, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) надав Україні негайну допомогу на суму 1,7 мільярда євро для термінового відновлення інфраструктури, а також продовжує розробляти та запускати програми відновлення, які охоплюють різні галузі, включаючи ті, що були започатковані до війни. В минулому році було декілька великих траншів до нашої країни, наприклад в жовтні 2023го року (рисунок 3.1.) надійшло майже 2,8 мільярдів грантів і пільгового фінансування.

Рисунок 3.1. – Міжнародна фінансова допомога в жовтні 2023 року

Джерело: [26]

Рисунок 3.2. – Міжнародна фінансова допомога в грудні 2023 року

Джерело: [44]

Як показано на рисунку 3.2. у грудні 2023 року загальний фонд державного бюджету України також отримав велике зовнішнє фінансування на суму 5 мільярдів доларів. Джерелами цих коштів стали: Японія, яка надала 2,2 мільярда доларів у вигляді пільгового фінансування та грантів; Європейський Союз, що виділив 1,6 мільярда доларів пільгового фінансування; Міжнародний валютний фонд з внеском близько 900 мільйонів доларів; Норвегія, яка надала грант на суму 190 мільйонів доларів; Німеччина з грантом у 55 мільйонів доларів; Сполучені Штати, що передали 50 мільйонів доларів; Швейцарія з 20 мільйонами доларів гранту; та Світовий банк, який забезпечив 8 мільйонів доларів пільгового фінансування.

Рисунок 3.3. – Міжнародна фінансова допомога в 2023 року

Джерело: [27]

Згідно з даними, представленими на рисунку 3.3, у 2023 році від міжнародних партнерів надійшло рекордних 42,6 мільярдів доларів США зовнішньої допомоги.

Які ж пріоритетні напрямки використання коштів міжнародної допомоги? У контексті відновлення після повномасштабної війни, пріоритетні напрямки використання міжнародної допомоги повинні бути ретельно продумані та зорієнтовані на довгострокову перспективу. Загальна потреба в коштах для реконструкції України на наступні десять років оцінюється у приблизно 486 мільярдів доларів, з прямими економічними збитками, які досягають майже 152 мільярдів доларів, а загальна сума збитків наближається до півтрільйона доларів.

Одним із ключових напрямків використання коштів має стати відновлення критичної інфраструктури. Проекти, фінансовані через Європейський інвестиційний банк та Світовий банк, які спрямовані на реконструкцію доріг, мостів та комунальних систем, відіграють вирішальну роль у відновленні зв'язків між населеними пунктами і сприянні відновленню економічної активності. Підтримка

місцевого економічного розвитку через програму "Strong Regions" ЄС, спрямована на стимуляцію малого та середнього бізнесу в менш розвинутих областях, є важливою для створення робочих місць і залучення інвестицій. Це включає підтримку інновацій та розвиток експортних можливостей, що відкривають нові ринки для місцевих продуктів. Інвестиції в освіту та навчання через програму "Erasmus+" забезпечують стипендії для студентів і викладачів для навчання та стажувань за кордоном, що сприяє культурному обміну та розвитку кваліфікацій. Це життєво важливо для забезпечення майбутнього економічного зростання.

Соціальна підтримка через "Temporary Protection Directive" в ЄС, яка надає біженцям доступ до ринку праці, освіти та соціальних послуг, сприяє швидшій інтеграції біженців та зменшенню соціального навантаження на приймаючі громади. У сфері екологічної стійкості, "Green for Growth Fund" фінансує проекти відновлювальної енергії та енергоефективності, що сприяють зменшенню викидів парникових газів і покращують енергетичну незалежність. Ця стратегія має на меті не тільки відновити та модернізувати Україну, а й забезпечити її довгостроковий розвиток та інтеграцію в глобальні ринки.

У контексті міжнародної допомоги, важливо чітко визначити пріоритетні напрямки для ефективного та прозорого розподілу коштів, що відіграє критичну роль у відновленні та розвитку країн, що постраждали від криз. Враховуючи масштабні збитки, що вимірюються сотнями мільярдів доларів (рисунок 3.4.) раціональне та цілеспрямоване використання коштів є ключем до довгострокового відновлення.

Рисунок 3.4. - прямі збитки, завдані інфраструктурі України в ході війни (січень 2024 року)

Джерело: [32]

На початок 2024 року оцінка руйнувань, нанесених українській інфраструктурі через військові дії, досягла приблизно 155 мільярдів доларів. У цю величину включено також пошкодження від умисного підриву Каховської гідроелектростанції з боку країни-агресора, що сталося 6 червня 2023 року. Житловий сектор залишається лідером за обсягом збитків (рисунок 3.5.). Станом на січень, було пошкоджено або знищено понад 250 тисяч житлових об'єктів, з яких 222 тисячі становлять приватні будинки, понад 27 тисяч — багатоквартирні будинки, а 526 — гуртожитки. Збитки від цих руйнацій оцінюються у 58,9 мільярда доларів. Найбільшу кількість зруйнованих житлових будинків зафіксовано у Харківській, Херсонській, Чернігівській, Луганській, Київській та Донецькій областях.

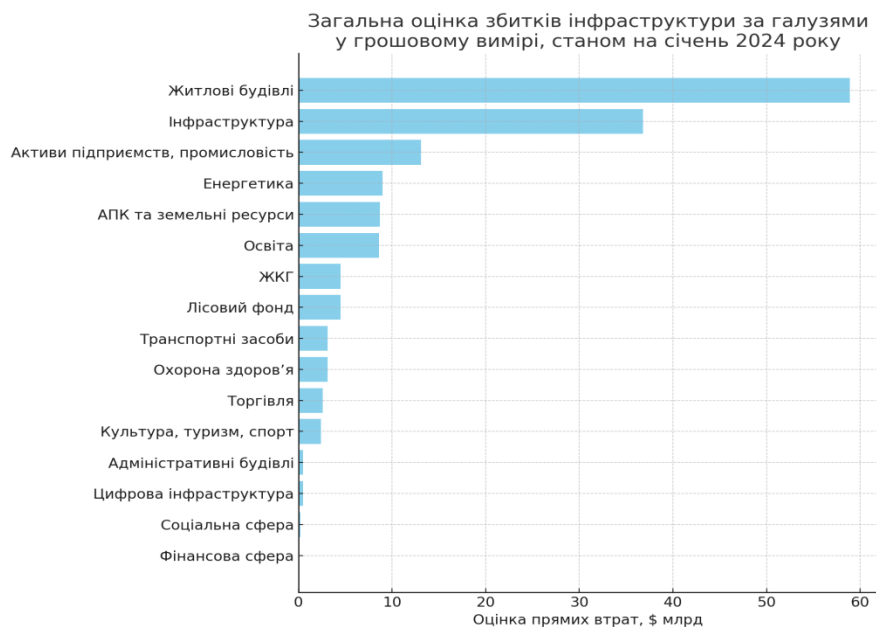

Рисунок 3.5. – загальна оцінка збитків інфраструктури (січень 2024 року)

Джерело: розроблено автором за даними [32]

Реконструкція критичної інфраструктури, відновлення транспортних шляхів, комунальних мереж та лікарень не тільки поновить базові функції у суспільстві, але й сприятиме економічному відновленню. Це може включати використання коштів від міжнародних фінансових інституцій, таких як Європейський інвестиційний банк та Світовий банк, які вже допомагають в реконструкції інфраструктури в постраждалих регіонах України. Другим важливим напрямком є підтримка економічного розвитку через програми, що фокусуються на малому та середньому бізнесі. Ініціативи, такі як програма "Strong Regions" від ЄС, стимулюють створення робочих місць та залучення інвестицій, що є критично важливим для зміцнення економіки в менш розвинутих регіонах. Третім, інвестиції в освіту та навчання через програми обміну та стипендії, такі як "Erasmus+", сприяють культурному обміну та розвитку кваліфікацій, закладаючи фундамент для майбутнього росту та інновацій. Ці стратегічні напрямки допоможуть не тільки відповісти на невідкладні виклики, але й забезпечити сталий розвиток нашої країни.

Ефективний нагляд за використанням міжнародної допомоги є критично важливим для забезпечення прозорості та відповідальності в умовах великомасштабних фінансових потоків. США, разом з європейськими партнерами, розробили ретельні системи контролю та моніторингу для того, щоб переконатися у правильному використанні наданих коштів в Україні.

Амбасадор США Бріджит Брінк підкреслила, що кожен вид допомоги зі США має свої власні механізми контролю. Військова допомога, яка становить велику частину допомоги, підлягає строгим протоколам відстеження озброєнь. Співпраця з українським урядом та оборонними структурами дозволяє тісно контролювати, куди направляється зброя і як вона використовується на полі бою. Проте, через складність ситуації на фронті, іноді виникає необхідність застосовувати альтернативні методи моніторингу. Що стосується бюджетної підтримки та гуманітарної допомоги, то вони також ретельно контролюються. USAID відповідає за адміністрування значної частини цих ресурсів, забезпечуючи, що всі проекти відповідають встановленим стандартам і що кошти використовуються належним чином. Окрім того, Офіс генеральних інспекторів проводить незалежний аудит усієї допомоги, включаючи оцінку використання коштів у всіх аспектах — від військової допомоги до економічних ініціатив.

Забезпечення ефективності і прозорості використання міжнародної допомоги включала б укріплення вже існуючих механізмів контролю, а також розширення моніторингу через впровадження сучасних цифрових інструментів. Це б дозволило детальніше відслідковувати переміщення коштів та їх використання, забезпечуючи високий рівень відповідальності перед міжнародними партнерами і громадськістю. Додатково, важливо встановити строгі санкції за корупційні дії, адже жорстке ставлення до корупції та високий рівень відповідальності значно прискорили б відбудову країни і відродження економіки. В умовах триваючої повномасштабної війни в Україні, як і у мирний час, корупція є абсолютно неприпустимою. Вона підриває ефективність допомоги та довіру міжнародних партнерів. У 2023 році

Україна набрала 36 балів із можливих 100 у Глобальному індексі сприйняття корупції, покращивши свій результат на 3 бали, за інформацією від Transparency International Ukraine. Україна продовжує посідати 104-те місце серед 180 країн у рейтингу. Зараз нам як ніколи важливо гарантувати, що кожна гривня або долар, виділені на допомогу, використовуються з максимальною користю для держави та її громадян. З цією метою необхідно забезпечити не тільки високу прозорість витрачання коштів, але також і запровадити жорсткі заходи покарання для тих, хто намагається зловживати владою чи державними ресурсами.

Яка ситуація з приводу приватних інвестицій? Залучення приватних інвестицій відіграє ключову роль у післявоєнному відновленні України. Приватні капітали повинні стати основою для масштабного відновлення країни, але поки війна не закінчена, держава та міжнародні фінансові організації (МФО) повинні діяти як каталізатори цих інвестицій. Це включає зменшення ризиків для приватних інвесторів через акціонерне фінансування з боку МФО, страхування воєнних ризиків, а також створення спільних підприємств з державними підприємствами, особливо у військово-промисловому комплексі. Проекти, які фокусуються на розвитку та поглибленні переробки в промисловості, можуть стати важливими пілотними ініціативами, демонструючи потенціал для майбутньої експансії та залучення додаткових приватних інвестицій. Досвід інших країн, таких як Польща після холодної війни та Японія після Другої світової війни, показує, що стратегічне використання державно-приватних партнерств може значно прискорити процес відновлення та модернізації економіки. З огляду на український контекст, держава може сприяти залученню інвестицій, створюючи привабливе інвестиційне середовище, що включає юридичні гарантії, податкові стимули та підтримку інфраструктурних проектів. Важливо також забезпечити прозорість і відкритість управління отриманими коштами, щоб зміцнити довіру міжнародних інвесторів та мінімізувати корупційні ризики. Такий підхід допоможе не тільки відновити

зруйновані території, а й покласти міцний фундамент для майбутнього розвитку України.

3.2. Диверсифікація та зміцнення глобальної економіки

Сприяння диверсифікації енергетичних джерел та ланцюгів постачання є критично важливим для зміцнення енергетичної безпеки країн та зменшення залежності від одного постачальника. Україна активно працює над розширенням свого портфеля відновлюваних джерел енергії, інвестуючи в розвиток сонячної та вітрової енергетики. Наприклад, реалізація проектів будівництва великих сонячних парків на півдні та вітрових ферм на узбережжі Азовського моря свідчать про стратегічне звернення до альтернативних джерел. Визнання викликів та ризиків, пов'язаних з диверсифікацією, є критично важливим для успішної реалізації енергетичних стратегій. По-перше, високі початкові інвестиції є суттєвим бар'єром. Впровадження нових відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні та вітрові електростанції, потребує значних фінансових вкладень у будівництво та технологічне обладнання. Наприклад, будівництво сонячної електростанції потужністю 1 ГВт може коштувати від 800 мільйонів до 1,2 мільярда доларів, залежно від місця розташування та технологічних вимог. Для порівняння, вітрова електростанція аналогічної потужності потребує інвестицій у розмірі приблизно 1,5 мільярда доларів. По-друге, модернізація інфраструктури є необхідністю для інтеграції нових енергетичних джерел. Існуючі енергомережі часто не пристосовані для обробки змінних потоків енергії, що надходять від відновлюваних джерел. Наприклад, у Німеччині модернізація та розширення енергетичної інфраструктури для інтеграції відновлюваних джерел енергії оцінюється в 55 мільярдів євро до 2030 року. Це включає будівництво нових ліній електропередач, підстанцій та систем зберігання енергії. По-третє, існує можливість політичного тиску з боку росії, яка може використовувати свої енергетичні ресурси як інструмент геополітичного впливу. Росія вже застосувала таку тактику у 2006 та 2009 роках, коли припинила

постачання газу через Україну, що спричинило енергетичну кризу в Європі. Залежність ЄС від російського газу станом на 2021 рік складала більше 40%, що робить країни Європи вразливими до маніпуляцій з боку росії. З огляду на це, ЄС активно працює над зменшенням цієї залежності, укладаючи довгострокові контракти на постачання зрідженого природного газу (ЗПГ) з Катаром, США та іншими країнами. Таким чином, для успішного здійснення диверсифікації енергетичних джерел, необхідно ретельно планувати та враховувати ці виклики, забезпечуючи фінансову стабільність, технічну готовність та політичну стійкість до зовнішніх впливів. Це вимагатиме як внутрішніх реформ, так і міжнародного співробітництва, щоб забезпечити стійке та безпечне енергетичне майбутнє. Диверсифікація передбачає розвиток інфраструктурних проектів, які спрощують інтеграцію енергетичних ринків. В Україні це включає проекти модернізації та взаємопідключення енергомереж з Європейським Союзом, що дозволяє збільшити енергетичну незалежність і зменшити залежність від традиційних джерел, зокрема від російського газу. Проте, триваюча війна ставить перед Україною нові виклики, пов'язані з ризиками пошкодження інфраструктури, що може призвести до енергетичних криз. Зруйновані мости, дороги та залізничні колії ускладнюють транспортування енергоресурсів та впровадження нових технологій. Ці ризики вимагають від України вжиття невідкладних заходів щодо посилення безпеки критичної енергетичної інфраструктури та швидкого відновлення пошкоджених об'єктів, щоб мінімізувати вплив на енергетичну систему. Стратегічне використання державно-приватних партнерств і міжнародної співпраці може прискорити процеси відновлення та модернізації, а також допоможе Україні розвинути більш стійку та диверсифіковану енергетичну систему. Зміцнення енергетичної незалежності не тільки зменшує економічну вразливість, але й сприяє більш сталому та інноваційному розвитку. Україна активно працює над зменшенням своєї залежності від російських енергоресурсів з початку широкомасштабного вторгнення. Основні зусилля зосереджені на розвитку відновлюваних джерел енергії та модернізації

енергомереж. Наприклад, у 2022 році Україна почала реалізацію проєктів будівництва великих сонячних парків на півдні країни та вітрових ферм на узбережжі Азовського моря. Станом на 2023 рік потужність встановлених сонячних електростанцій в Україні становила близько 7 ГВт, а вітрових – 1,3 ГВт. Однак, війна створює нові виклики, зокрема ризики пошкодження інфраструктури, що вимагає посилення безпеки критичної енергетичної інфраструктури та швидкого відновлення пошкоджених об'єктів. Для порівняння, країни Балтії – Литва, Латвія та Естонія – успішно реалізували програми зменшення залежності від російського газу за останні десятиліття. Одним із ключових кроків стало будівництво терміналів зрідженого природного газу (ЗПГ). Наприклад, термінал у Клайпеді, Литва, запущений у 2014 році, має потужність 4 млрд кубометрів газу на рік, що дозволяє країні імпортувати газ з різних постачальників, таких як США та Катар. У 2022 році обсяги імпорту ЗПГ через цей термінал зросли на 30%, що дозволило Литві повністю відмовитися від російського газу. Країни Балтії також активно інвестували у відновлювані джерела енергії. Литва, наприклад, планує досягти 45% частки відновлюваних джерел у загальному енергоспоживанні до 2030 року. У 2022 році потужність відновлюваних джерел енергії в Литві склала 2,8 ГВт, з яких 1,5 ГВт – вітрові електростанції та 1,1 ГВт – сонячні. Щодо інтеграції енергетичних систем, країни Балтії успішно модернізували свої енергомережі та інтегрувалися з європейською енергетичною системою. У 2020 році Литва, Латвія та Естонія завершили синхронізацію своїх електричних мереж з континентальною Європою, що значно підвищило їх енергетичну безпеку та зменшило залежність від російської енергосистеми. Важливим аспектом для України є залучення приватного сектору та розвиток державно-приватних партнерств. Наприклад, у Литві реалізуються проєкти з залученням приватних інвесторів для розвитку відновлюваних джерел енергії. Зокрема, у 2021 році було залучено 300 мільйонів євро для будівництва нових вітрових електростанцій. В Україні енергетична імперія Ріната Ахметова зазнала значних втрат унаслідок війни, що призвело до зниження вартості енергохолдингу

ДТЕК на 70%, згідно з даними Forbes. (рисунок 3.6. та 3.7.) У 2021 році Рінат Ахметов досягнув одного з найуспішніших періодів у своїй кар'єрі, коли його статки подвоїлися до \$13,7 млрд. Однак, через чотири місяці після початку війни його капітал скоротився втриє, до \$4,2 млрд. Енергетичний холдинг ДТЕК, який генерував понад 40% доходу групи, наразі уник серйозних руйнувань, але шестимісячний запас міцності вже вичерпався. У 2020 році виторг групи склав 116 млрд грн, а збитки – 13,9 млрд грн. Генеральний директор ДТЕК, Максим Тімченко, в інтерв'ю Forbes зазначив, що компанія стикається з серйозними проблемами з ліквідністю. Унаслідок війни доходи "ДТЕК Енерго" знизилися на 20%, виробництво електроенергії скоротилося на 30%, а частка ринку електроенергії впала до 20%. Основною проблемою "ДТЕК Енерго" є скорочення попиту на електроенергію на 30-40%, як зазначив старший аналітик Dragon Capital Денис Саква. Незважаючи на скорочення виробництва електроенергії, ДТЕК намагається зберегти видобуток вугілля на рівні попереднього року. Компанія також планує інвестувати у державні шахти "Львіввугілля", з метою збільшення їх виробництва у 2,5 рази протягом наступних 2-3 років. ДТЕК продовжує реалізовувати свою стратегію переходу на "зелену" енергетику, прагнучи досягти вуглецевої нейтральності до 2040 року. Проте війна уповільнила темпи реалізації цих планів. Станом на середину 2021 року компанія інвестувала €1,5 млрд у будівництво вітрових та сонячних електростанцій в Україні. Понад половина цих станцій – вітрові електростанції, розташовані на окупованих територіях, наразі функціонують лише сонячні електростанції. Внаслідок закриття вітрових електростанцій виробництво "зеленої" енергії компанією зменшилося на 70%.

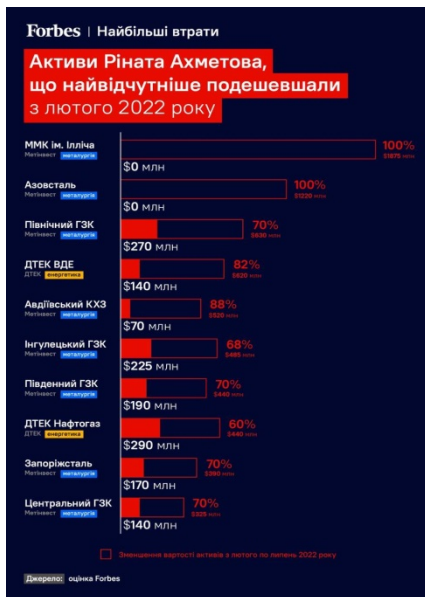

Рисунок 3.6. – активи Ріната Ахметова

Джерело: [34]

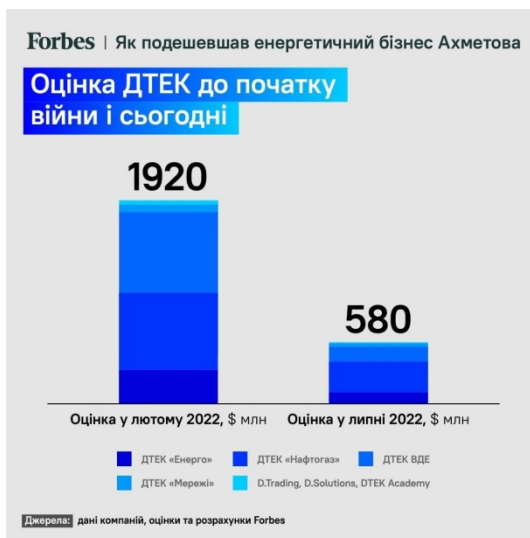

Рисунок 3.7. – оцінка вартості енергетичного бізнесу Ріната Ахметова

Джерело: [34]

Досвід країн Балтії показує, що Україна рухається у правильному напрямку, проте є можливості для подальшого вдосконалення. Зокрема, варто розглянути розвиток інфраструктури для імпорту ЗПГ, як це зробила Литва з терміналом у Клайпеді. Додаткові інвестиції у модернізацію енергомереж та активізацію

міжнародного співробітництва з ЄС можуть також сприяти зміцненню енергетичної незалежності України. Використання успішних прикладів з інших країн може допомогти Україні ефективніше реалізовувати свої диверсифікаційні стратегії та забезпечити стабільний економічний розвиток навіть у складних умовах.

Європа демонструє значний прогрес у стабілізації цін на енергоресурси та продовольство. Інтенсифікація довгострокових контрактів з Катаром є важливою частиною цієї стратегії. Останні угоди з Катаром на поставку зрідженого природного газу, які забезпечують приблизно 6,5% від колишніх обсягів імпорту газу з росії, яскраво свідчать про це. Ці кроки не лише зменшують залежність від нестабільних постачальників, але й відповідають довгостроковим зобов'язанням Європи досягти вуглецевої нейтральності до 2050 року. Для забезпечення довгострокової стабільності в секторі енергетики, Європі потрібно не лише диверсифікувати джерела енергії, але й інвестувати у відновлювані джерела енергії та новітні технології зберігання енергії. Такі інвестиції дозволять знижувати вразливість перед геополітичними ризиками та коливаннями цін на традиційні енергоносії. Азія та Європа імпортують більше природного газу, щоб задовольнити зростаючий попит, переважно за рахунок зростаючого видобутку з Близького Сходу (рисунок 3.8.). Почавши повномасштабне вторгнення в Україну і стикаючись з першими санкціями, Росія намагалася здійснити масштабний газовий шантаж Європи. Початково, незважаючи на існуючі довгострокові контракти, до тридцяти європейських газотрейдерів ультимативно було запропоновано оплачувати паливо в рублях. Відмовившись від цієї пропозиції, європейські компанії стали свідками незвичайних обставин, пов'язаних з російськими газопроводами, які в режимі "технічного обслуговування" та "регламентних робіт" знаходились під різними приводами, не відновлюючи газопостачання до Європи. Обсяги поставок протягом неповного року стрімко знизилися, а ціни на газ у Європі перевищили 3000 доларів за тисячу кубометрів. Два місяці до початку опалювального сезону 2022/2023 року загроза подвійного удару - високих цін на газ і дефіциту ресурсів, - могла призвести Європу

до кризи. Однак лідери країн континенту вчасно розробили та впровадили заходи реагування, включаючи налагодження альтернативних маршрутів постачання, роботу над енергетичними балансами та спільне політичне рішення зменшити споживання на 15% порівняно з попередніми роками. Ці заходи призвели до економії 41,5 млрд. кубометрів газу з серпня 2022 по січень 2023 року, що дозволило Європі успішно пережити зиму без серйозних проблем. Враховуючи успіх цієї стратегії, у березні 2023 року було прийняте рішення продовжити політику зменшення споживання до кінця березня 2024 року. Також були вжиті системні заходи, такі як наповнення європейських підземних сховищ газу влітку 2023 року за мінімальними цінами, планування майбутніх постачань та розвиток альтернативних джерел енергії. У зв'язку з успішними результатами та зважаючи на сучасні тенденції в Європі, повернення до повної залежності від російського газу стало неможливим. Рада Європейського союзу прийняла рішення продовжити режим зменшення споживання на 15% до кінця березня 2025 року, забезпечуючи стабільність та незалежність в енергетичному секторі.

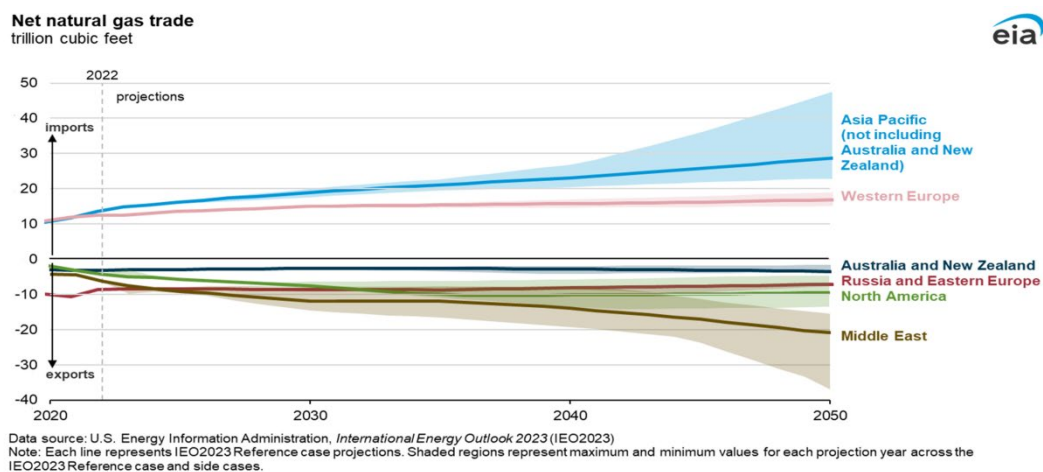

Рисунок 3.8. – Чиста торгівля природним газом

Джерело: [35]

Важливо залучати приватний сектор та розвивати механізми державно-приватного партнерства для розширення інфраструктури відновлюваної енергії, що стане ключовим у забезпеченні енергетичної безпеки та стабілізації цін на ринку. На форумі Energy Intelligence в Лондоні чітко пролунали заяви про відмову відновлювати енергетичні відносини з росією, що є підтвердженням загальної європейської політики щодо диверсифікації та посилення енергетичної незалежності. Усе це підсилюється детальними планами про довгострокову нейтральність та активізацію нових джерел енергії. Сама ж Україна стоїть перед гострою потребою стабілізувати ціни на енергоресурси та продовольство, адже це важливо для підтримки економічної стабільності та соціальної стійкості. Рішення починається з диверсифікації джерел енергії, зокрема, збільшення використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячна та вітрова енергетика. Це важливо для зменшення залежності країни від імпортованих ресурсів, особливо у воєнний час. Підтримка агропромислового комплексу через субсидії та доступ до недорогих кредитів є важливою для забезпечення стабільного виробництва продовольства. Стимулювання внутрішнього виробництва і споживання місцевих продуктів допоможе зменшити залежність від імпортних товарів, підтримуючи національні економіки та зменшуючи вплив глобальних цінових шоків. У 2022 році вперше в історії Європейського Союзу відновлювальна енергетика зайняла перше місце за обсягами виробництва електроенергії. Вітрові та сонячні електростанції забезпечили 22% від загальної кількості виробленої енергії, перевищивши виробництво електроенергії на основі газу (20%) та вугілля (16%). Сонячні електростанції згенерували 203 ТВт-години електроенергії, що на 24% більше у порівнянні з 2021 роком, тоді як вітрові електростанції збільшили виробництво на 8,5%, досягнувши 420 ТВт-годин. Це суттєве зростання використання відновлюваної енергетики дозволило Європейському Союзу зекономити 10 мільярдів доларів у 2022 році завдяки зменшенню закупівель газу. Таким чином, спроби Росії використати газ як інструмент політичного тиску зазнали невдачі. ЄС, замість того

щоб підкорятися агресору, активно зменшував свою залежність від російських викопних ресурсів, прискорюючи процес "зеленого переходу". Україна також прагне слідувати цим шляхом. Відповідно до Плану відновлення України, поставлено амбітну мету збільшити частку відновлюваних джерел енергії у загальному енергетичному міксі з 13% у 2020 році до 39% у 2032 році, а у довгостроковій перспективі до 2050 року – до 74%.

Післявоєнне відновлення України, подібно до післявоєнної Європи та Маршаллівського плану, вимагає значних зусиль та інвестицій, як з боку держави, так і міжнародних партнерів. Інтеграція економік та міжнародна підтримка, що стали основою для європейського відродження, є ключовими елементами в контексті сучасної України. Наприклад, великі інфраструктурні проекти, такі як відновлення української дорожньої мережі, фінансуються за рахунок кредитів та грантів від Європейського інвестиційного банку та Світового банку. Ці інституції надають фінансову підтримку, яка не лише відновлює інфраструктуру, але й сприяє створенню робочих місць та покращенню життя місцевого населення. Крім того, USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) залучене в низку проектів в Україні, що охоплюють відновлення аграрного сектору, підтримку малого та середнього бізнесу, а також реформування освітньої сфери. Ці ініціативи не тільки відновлюють зруйновану інфраструктуру, але й впроваджують новітні технології та підходи, які сприятимуть довготривалому розвитку. Що стосується енергетичної незалежності, український уряд співпрацює з країнами ЄС та іншими міжнародними партнерами для диверсифікації джерел енергії. Наприклад, велика угода з Катаром та іншими постачальниками ЗПГ дозволяє Україні зменшити залежність від російського газу, сприяючи стабільності в енергетичному секторі та забезпечуючи екологічніше виробництво енергії. Ці заходи відображають стратегію України щодо використання міжнародної допомоги не лише для відновлення, але й для суттєвого реформування та модернізації національної економіки, що відкриває нові можливості для інвестицій та розвитку.

Україна з самого початку повномасштабної війни активізувала дипломатичні зусилля щодо зміцнення міжнародного співробітництва. Ключовою стратегією стало укладання двосторонніх угод з країнами, які є лідерами світової політики, серед яких Великобританія, Німеччина, та Франція. Паралельно ведуться перемовини з іншими значущими державами, такими як Канада, Японія, США, і Польща, що свідчить про визнання України як важливого міжнародного партнера. Ці двосторонні угоди, відзначають посилення безпекових та оборонних зв'язків. Наприклад, згідно з угодою, підписаною 12 січня 2024 року з Великобританією, а також наступними угодами з Німеччиною та Францією, було закладено основи для довготривалої військової, технічної, та інформаційної підтримки України. Ці документи встановлюють рамки для надання військової допомоги, співпраці в розвідувальних операціях, та розвитку оборонної промисловості. Важливим аспектом угоди з Німеччиною є довгострокова військова підтримка, що включає надання зброї, амуніції, а також тренінги для українських військовослужбовців. Німеччина також взяла на себе зобов'язання підтримувати реформи в Україні, що є важливим для інтеграції нашої країни у європейські та трансатлантичні структури. Франція, у свою чергу, зосередила увагу на підтримці української армії у відновленні територіальної цілісності, як зазначено у підписаній угоді 16 лютого. Окрім військової підтримки, Париж акцентує на важливості інтеграції України до ЄС і НАТО, підкреслюючи стратегічну важливість України для євроатлантичної безпеки. З огляду на агресію росії, ці двосторонні угоди є не лише інструментом посилення обороноздатності України, але й механізмом для забезпечення довготривалої міжнародної підтримки. З моменту початку повномасштабного вторгнення росії загальний обсяг допомоги, наданої Україні від США, досяг 66,2 мільярда доларів. Як демонструє рисунок 3.9, у 2022-2023 роках Ізраїль, Єгипет і Йорданія отримали від США відповідно 8,6 мільярда доларів, 3,3 мільярда доларів і 2,9 мільярда доларів, що робить їх другим, третім і четвертим найбільшими отримувачами американської допомоги.

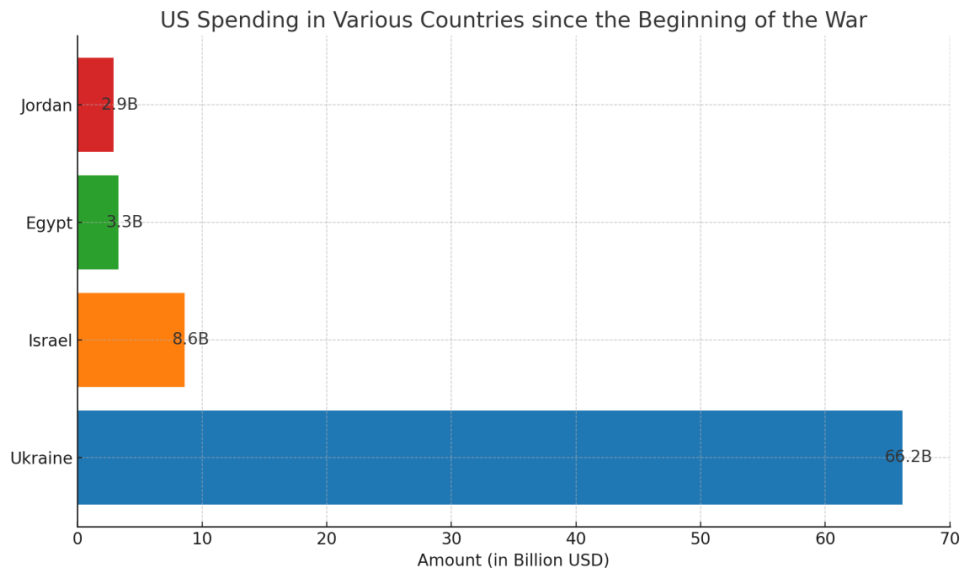

Рисунок 3.9. – Обсяги допомоги від США для різних країн з початку війни

Джерело: розроблено автором за даними [41]

Допомога Україні є найбільшою фінансовою підтримкою від США з часів закінчення Другої світової війни. Наприклад, витрати на реалізацію Плану Маршалла з урахуванням інфляції становили приблизно 150 мільярдів доларів протягом трьох років і були розподілені між багатьма країнами (рисунок 3.10.)

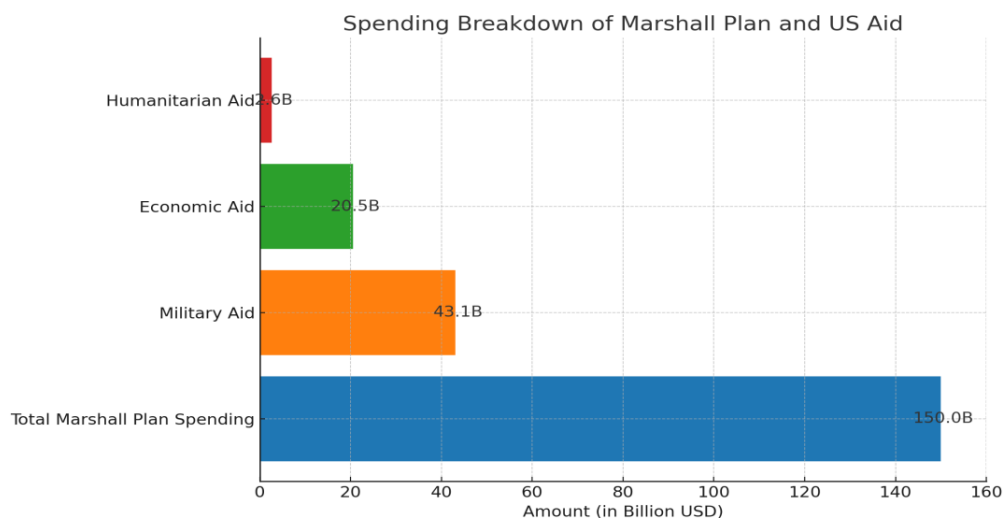

Рисунок 3.10. - Розподіл витрат плану Маршалла

Джерело: розроблено автором за даними [43]

Серед цієї допомоги, військова допомога досягла 43,1 мільярда доларів і була виділена у рамках більш ніж п'ятдесяти траншів. Економічна допомога становила 20,5 мільярда доларів, а гуманітарна допомога – 2,6 мільярда доларів. З 43,1 мільярда доларів військової допомоги понад половина (23,5 мільярда доларів) була спрямована на закупівлю зброї та військового обладнання. З триванням конфлікту підтримка населення США щодо фінансування війни в Україні виявляє певні коливання. Опитування, проведене Pew Research Center, показало, що 44 відсотки республіканців і незалежних республіканців вважають, що Сполучені Штати надають надмірну допомогу Україні. Це питання стало темою для обговорення серед деяких кандидатів до Сенату від Республіканської партії, а також серед деяких кандидатів у президенти від цієї партії. Незважаючи на це, співпраця та підтримка зі сторони США значно посилює нашу геополітичну вагу та сприяє більшій інтеграції у міжнародні структури. Ці угоди не надають повноцінних гарантій безпеки, які могли б виникнути з членством у НАТО, проте вони підтверджують зобов'язання наших партнерів підтримувати Україну в обличчі зовнішніх загроз і внутрішніх викликів.

У сучасному світі, де міжнародні конфлікти та кризи стають дедалі більш непередбачуваними і складними, зміцнення міжнародних інституцій і механізмів реагування на кризи стає ключовим пріоритетом для забезпечення глобальної стабільності. На перший погляд, може здатися, що існуючі інституції, такі як ООН або Європейський Союз, вже мають достатньо інструментів для цього. Проте, досвід показує, що без постійного перегляду та адаптації їх функцій під змінні умови міжнародного середовища, ефективність цих організацій може суттєво знизитися. Зміцнення міжнародних інститутів не означає лише збільшення їх бюджетів чи розширення повноважень. Це передусім про оптимізацію їх діяльності, впровадження інноваційних технологій для моніторингу та аналізу криз, а також про здатність швидко мобілізувати міжнародну підтримку та ресурси. Важливим аспектом є також підготовка кадрів, здатних ефективно управляти кризовими

ситуаціями на міжнародному рівні, що вимагає нових підходів до освіти і тренінгів у цій сфері. Відмінним прикладом може слугувати створення спеціалізованих швидкісних бригад у рамках ООН для надання термінової допомоги в гарячих точках, які могли б оперативно реагувати на природні катастрофи або військові конфлікти. Також, інтеграція цифрових технологій для збору даних і їх аналізу може значно підвищити реакцію міжнародних організацій на швидкозмінні умови. Однак, зміцнення міжнародних інституцій також потребує вирішення політичних питань, таких як вето у Раді Безпеки ООН, що часто перешкоджає ефективному рішення кризових ситуацій. Реформа таких інституційних механізмів може відкрити нові можливості для більш гнучкого та відповідального рішення міжнародних конфліктів. Таким чином, зміцнення міжнародних інститутів не тільки збільшує їх спроможність реагувати на міжнародні кризи, але й сприяє створенню більш справедливої та безпечної міжнародної системи. Це, в свою чергу, може привести до зменшення частоти та інтенсивності конфліктів, що є вигідним для всіх членів міжнародної спільноти.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі розглянуто вплив війни в Україні на світову економіку, де детально проаналізовано економічні втрати України та глобальні наслідки для світової економічної системи. Війна спричинила значні руйнації в Україні, включаючи зниження ВВП на 30%, зростання інфляції до 22%, та підвищення рівня безробіття до 18%. Ці фактори мають прямий та опосередкований вплив на світові ринки, зокрема через дестабілізацію ланцюжків постачання та збільшення цінової волатильності на енергетичні ресурси та продовольчі товари.

На макроекономічному рівні війна сприяла підвищенню рівнів інфляції у багатьох країнах через збої у постачанні енергії, особливо нафти та газу. Наприклад, ціни на енергоносії в Європі зросли на 50%, що призвело до збільшення вартості виробництва і кінцевих товарів, посилюючи інфляційний тиск на споживачів. Війна також вплинула на міжнародну торгівлю через санкції, введені проти Росії, одного з основних гравців у глобальній економіці, що внесло додаткові розлади у світові економічні відносини. Обсяги експорту російського газу до Європи скоротилися на 60%, що спричинило перебої у постачанні та зростання цін.

Мікроекономічний вплив війни відчувається через зниження добробуту населення, падіння доходів та збільшення кількості людей, що живуть за межею бідності. Ці явища загострились через масштабну втрату робочих місць та закриття багатьох підприємств, особливо у виробничому секторі та сфері послуг. На рівні підприємств багато компаній зіткнулись із необхідністю реструктуризації або навіть припинення діяльності, що спричинило значні фінансові збитки та втрату капіталу. За статистикою в Україні закрилося понад 30% підприємств малого та середнього бізнесу.

На основі аналізу в дипломній роботі сформульовано ключові рекомендації для зменшення негативного впливу війни. Однією з основних пропозицій є підтримка глобальної економічної допомоги Україні, що включає фінансування

відновлювальних проектів, забезпечення прозорості та контролю за розподілом та використанням коштів. Європейський Союз вже надав Україні 16 мільярдів євро, з яких 3 мільярди євро – у вигляді грантів. Дослідження показує, що така підтримка є критичною для стабілізації економіки країни та створення основи для довгострокового розвитку.

Диверсифікація енергетичних джерел та ланцюжків постачання виявилася важливою стратегією для зменшення залежності від російського газу. Впровадження альтернативних джерел енергії, таких як сонячні та вітрові електростанції, сприяє підвищенню енергетичної незалежності України. Зокрема, інвестиції у сонячні парки на півдні та вітрові ферми на узбережжі Азовського моря вже показали свою ефективність, допомагаючи країні збільшити частку відновлюваної енергії у загальному енергетичному балансі до 20% у 2023 році.

Також, необхідно розширити міжнародну співпрацю для створення нових економічних політик, які враховують зміни в глобальному економічному порядку та сприяють стабільності та стійкості економічних систем. Реалізація цих стратегій потребує активної участі міжнародних організацій та держав, готових вести діалог та виконувати ролі в стабілізації світової економіки.

Війна в Україні демонструє, наскільки тісно переплетені економіки країн світу, і що конфлікти в одній частині світу можуть мати непрямі та довгострокові наслідки для глобальної економіки. Зокрема, за даними Світового банку, збитки світової економіки через війну в Україні можуть перевищити 1 трильйон доларів у найближчі п'ять років. Адаптація до цих реалій вимагає глобальної відповіді, спрямованої на мінімізацію ризиків та забезпечення тривалого економічного зростання.

Воєнне вторгнення росії в Україну в 2022 році розпочало один із найвеличніших і найбільш деструктивних конфліктів у світі з епохи Другої світової війни. Оцінки збитків та необхідності у відбудові вже досягли рекордних рівнів, а спади в реальному ВВП та виробництві в індустрії перевищили показники більшості держав під час конфліктів у другій половині XX століття та на зорі XXI століття. З

іншого боку, протягом 2022-2023 років Україна змогла уникнути макроекономічної нестабільності та розширила джерела фінансування бюджетних витрат, що зберегло економіку від додаткового спаду та позитивно вплинуло на можливості поствоєнної реабілітації. Станом на 2024 рік можна зробити висновок, що Україна, не без проблем і за допомогою міжнародних партнерів, спроможна впоратися з наслідками, які завдала війна в економічному плані. Міжнародна спільнота, хоча й стикається з труднощами, здійснює бойкот проти Росії задля підтримки свободи, справедливості та демократії. У цій ситуації залишається лише очікувати вирішення конфлікту та підтримувати українських військових, одночасно сприяючи піднесенню економіки країни. Кожен громадянин України є важливим для своєї держави, оскільки лише спільними зусиллями ми зможемо досягти бажаного – побачити Україну вільною від агресора, європейською та демократичною. Як і наші стратегічні партнери, я вірю в спроможність України стати такою державою. Слава Україні!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. США витратили на війну в Іраку більше, ніж на Другу світову. Texty.org.ua - статті та журналістика даних для людей URL:
https://texty.org.ua/fragments/33243/SShA_vytratyly_na_vijnu_v_Iraku_bilshe-33243/.
2. Washington Post (2023). A look at the amount of U.S. spending powering Ukraine's defense. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/08/04/ukraine-war-us-spending/>
3. Military (2023). Скільки американцям коштує війна в Афганістані. URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/skilky-amerykantsyam-koshtuye-vijna-v-afganistani/>
4. BBC Ukrainian (2021). URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58230178>
5. Gazeta.ua (2023). Афганістан після виходу США повертається в середньовіччя. URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_afganistan-pislya-vihodu-ssa-povertayetsya-v-serednovichchya/1042510
6. Forbes Ukraine (2022). Українська економіка через війну втратила близько 100 млрд: які руйнування коштували Україні найбільше. URL: <https://forbes.ua/inside/ukrainska-ekonomika-cherez-viynu-vtratila-blizko-100-mlrd-yaki-ruynuvannya-koshtovali-ukraini-naybilshe-rozrakhunki-nbu-11052022-5956>
7. ResearchGate (2018). Українсько-російська війна: геополітичний контекст. URL: https://www.researchgate.net/publication/327925260_UKRAINSKO-ROSIJSKA_VIJNA_GEOPOLITICNIJ_KONTEKST
8. Державна служба статистики України (2023). URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. International Monetary Fund (2023). Ukraine: 2023 Article IV Consultation—Second Review Under the Extended Arrangement. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/12/11/Ukraine-2023-Article-IV-Consultation-Second-Review-Under-the-Extended-Arrangement-Under-the-542297>

10. International Monetary Fund (2024). IMF Executive Board Completes Third Review Under the EFF for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/03/21/pr2496-ukraine-imf-executive-board-completes-third-review-eff>
11. International Monetary Fund (2024). Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/UKR>
12. United Nations Development Programme (2024). SMB 2024. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
13. AIN Business (2022). Відновлення українського бізнесу. URL: <https://ain.business/2022/08/25/vidnovlennya-ukrayinskogo-biznesu/>
14. Getmantsev D. (2023). URL: <https://uk.tgstat.com/en/channel/@getmantsevdaniil>
15. ZN.UA (2023). МВФ покращив прогноз щодо всіх економічних показників України. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/mvf-pokrashchiv-prohnoz-shchodo-vsikh-ekonomichnikh-pokaznikiv-ukrajini-hetmantsev-.html>
16. Epravda (2024). URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>
17. Economics Observatory (2024). Ukraine: What's the Global Economic Impact of Russia's Invasion? URL: <https://www.economicsobservatory.com/ukraine-whats-the-global-economic-impact-of-russias-invasion>
18. AA.com.tr (2024). 2 Years of War: Russia-Ukraine Conflict Exacts Sting Economic Costs. URL: <https://www.aa.com.tr/en/economy/2yearsofwarrussiaukraineconflictexactsstingingeconomiccosts/3146218#:~:text=According%20to%20the%20Kyivbased,dow%20to%20its%20current%2017%25>
19. Trading Economics (2024). Ukraine Inflation Rate. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/inflation-cpi>
20. YouControl (2024). Перспективні галузі економіки: прогнози розвитку після війни. URL: <https://blog.youcontrol.market/pierspiektivni-ghaluzi-iekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini/>

21. United Nations (2024). UA RDNA3 report. URL: <https://ukraine.un.org/sites/default/files/2024-02/UA%20RDNA3%20report%20EN.pdf>
22. Vox Ukraine (2024). Наслідки війни для світової економіки та окремих країн Європи. URL: <https://voxukraine.org/naslidky-vijny-dlya-svitovoyi-ekonomiky-ta-okremyh-krayin-yevropy-chehiya>
23. International Monetary Fund (2022). The Long-Lasting Economic Shock of War. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2022/03/the-long-lasting-economic-shock-of-war>
24. Кабінет Міністрів України (2023). Рада ЄС затвердила план України: найближчим часом до держбюджету надійде 19 млрд євро у межах інструменту ЄС Ukraine Facility. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rada-ies-zatverdyla-plan-ukrainy-naiblyzhchym-chasom-do-derzhbiudzhetu-nadiide-19-mlrd-ievro-u-mezhakh-instrumentu-ies-ukraine-facility>
25. Кабінет Міністрів України (2023). Міжнародна фінансова допомога у жовтні 2023 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodna-finansova-dopomoha-u-zhovtni-2023-roku>
26. Міністерство фінансів України (2023). Ministry of Finance Attracted USD 5 Billion in Grants and Concessional Financing from International Partners in December 2023. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_attracted_usd_5_billion_in_grants_and_concessional_financing_from_international_partners_in_december_2023-4361
27. Кабінет Міністрів України (2023). У 2023 році до Державного бюджету України надійшло 42,6 млрд зовнішнього фінансування. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/u-2023-rotsi-do-derzhavnoho-biudzhetu-ukrainy-nadiishlo-426-mlrd-zovnishnoho-finansuvannia>

28. Міністерство фінансів України (2023). Ministry of Finance of Ukraine Attracted USD 42.6 Billion of Concessional and Grant Financing from International Partners in 2023. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/ministry_of_finance_of_ukraine_attracted_usd_426_billion_of_concessional_and_grant_financing_from_international_partners_in_2023-4370

29. Укрінформ (2024). Сума збитків інфраструктури України через війну сягнула вже 155 мільярдів – КСЕ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3826190-suma-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-cerez-vijnu-sagnula-vze-155-milardiv-kse.html>

30. Радіо Свобода (2024). Як США контролюють відмову від допомоги Україні. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-brink-rozpovila-yak-ssha-kontrolyuyut-vidmovu-vid-dopomohy-ukrayini/32932595.html>

31. НАЗК (2023). Індекс сприйняття корупції 2023: Україна покращила свій показник на 3 бали. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoruptsijna-polityka/indeks-spryynyattya-koruptsii-2023-ukraina-pokraschyla-sviy-pokaznyk-na-3-baly/#:~:text=Україна%20отримала%2036%20зі%20100,104%20позицію%20поміж%20180%20країн.>

32. Forbes. "Росія завдала збитків інфраструктурі України майже на \$155 млрд — КСЕ." Опубліковано 12 лютого 2024 року. URL: <https://forbes.ua/news/rosiya-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-mayzhe-na-155-mlrd-kse-12022024-19149>

33. Богдан Тетяна. "Фінансово-економічні наслідки війни для України." URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoekonomichni_naslidki.html

34. Forbes. "Енергетична імперія Ріната Ахметова: що залишилося від ДТЕК і скільки вона тепер коштує." Опубліковано 18 липня 2022 року. URL: https://forbes.ua/inside/energetichna-imperiya-rinata-akhmetova-shcho-zalishilosya-vid-dtek-i-skilki-vona-teper-koshtue-18072022-7203?utm_source=Telegram&utm_medium=post

35. U.S. Energy Information Administration (EIA). "International Energy Outlook 2023: Release Presentation." URL:

https://www.eia.gov/outlooks/ieo/pdf/IEO2023_Release_Presentation.pdf

36. NV.ua. URL: <https://nv.ua/>

37. Forbes. "Рік швидких відповідей закінчується: як українська економіка пережила війну 2022 року, сім графіків про втрати, допомогу та людей." URL:

<https://forbes.ua/money/rik-shvidkikh-vidpovidey-zakinchuetsya-yak-ukrainska-ekonomika-perezhila-viynu-2022-roku-sim-grafikov-pro-vtrati-dopomogu-ta-lyudey-22122022-10665>

38. Espresso.tv. "Пояснюємо: є позитив, але є й суперпроблеми. Що насправді означають безпекові угоди для України." URL: <https://espresso.tv/poyasnuemo-e-pozitiv-ale-e-y-superproblemi-shcho-naspravdi-oznachayut-bezpekovi-ugodi-dlya-ukraini>

39. Forbes. "Наближається до довоєнного рівня: Україна у березні експортувала 11,8 млн т товарів на \$3,2 млрд." URL: <https://forbes.ua/news/nablizhaetsya-do-dovoennogo-rivnya-ukraina-u-berezni-eksportovala-118-mln-t-tovariv-na-32-mlrd-02042024-20263>

40. Економічна правда. "Публікації." Опубліковано 26 грудня 2023 року. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/12/26/708110/>

41. The Washington Post. "Ukraine War and U.S. Spending." URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2023/08/04/ukraine-war-us-spending/>

42. Minfin.com.ua. URL: <https://minfin.com.ua/>

43. The Marshall Plan and the ERP. URL: <https://www.kfw.de/About-KfW/F%C3%B6rderauftrag-und-Geschichte/Geschichte-der-KfW/KfW-Themen/Marshallplan-und-ERP/>

44. Кабінет Міністрів України. "Міжнародна фінансова допомога у грудні 2023 року." Кабінет Міністрів України, URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mizhnarodna-finansova-dopomoha-u-hrudni-2023-roku>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Review of Foreign Literature

1. Blanchard, O., & Leigh, D. (2013). "Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers." American Economic Review, 103(3), 117-120.

This article examines the impact of growth forecast errors on fiscal policy during crises, including wars. The authors analyze how such errors can affect the effectiveness of fiscal multipliers and, consequently, economic recovery. In the context of the war in Ukraine, these findings are important for understanding how accurate forecasting can aid in planning effective recovery measures.

2. Collier, P., & Hoeffler, A. (2004). "Greed and Grievance in Civil War." Oxford Economic Papers, 56(4), 563-595.

This paper explores the economic and social causes of civil wars and their economic consequences. The authors analyze how economic conditions and motivations can influence the duration and intensity of conflict. This research helps understand the economic factors influencing the war in Ukraine and how these factors can be used to develop strategies for peaceful resolution and recovery.

3. Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty.

This book examines the historical and economic reasons why nations succeed or fail, particularly in the context of conflicts. The authors analyze the role of institutions in shaping economic stability and growth. The conclusions of this book are relevant for understanding how institutional reforms can contribute to Ukraine's recovery and long-term stability post-war.

4. Roubini, N., & Mihm, S. (2010). Crisis Economics: A Crash Course in the Future of Finance.

This book discusses various types of economic crises, including wars, and their impact on global financial systems. The authors offer an analysis of political strategies that can effectively mitigate the economic consequences of wars. In the context of the war in Ukraine, this book provides valuable recommendations on managing financial crises and economic recovery.

5. Harrison, M. (1998). "The Economics of World War II: Six Great Powers in International Comparison." Cambridge University Press.

This study compares the economic consequences of World War II for six major powers. The author analyzes how the war impacted different aspects of these countries' economies, including production, employment, and inflation. The conclusions of this study can be used to understand the economic challenges Ukraine faces during the current conflict and to develop recovery strategies.

6. Feenstra, R. C., & Taylor, A. M. (2014). International Economics.

This textbook provides a comprehensive overview of international economics, including the impact of wars on global trade flows and investments. In the context of the war in Ukraine, this textbook helps understand how the conflict affects international economic relations and what policy measures can stabilize the situation.

7. Mankiw, N. G. (2019). Macroeconomics.

This textbook explores the basics of macroeconomics, including the analysis of economic crises and wars. The author provides conceptual frameworks for understanding the macroeconomic consequences of the war in Ukraine and potential ways to mitigate these effects. These insights are crucial for developing effective economic policies during crises.

8. Calvo, G. A., & Reinhart, C. M. (2000). "When Capital Inflows Come to a Sudden Stop: Consequences and Policy Options." In Reforming the International Monetary and Financial System.

The authors examine the consequences of sudden stops in capital inflows for market economies. This study is important for understanding how the war in Ukraine can impact financial flows and what policy measures can be taken to mitigate these consequences.

9. Bordo, M. D., & Haubrich, J. G. (2010). "Credit Crises, Money and Contractions: An Historical View." Journal of Monetary Economics, 57(1), 1-18.

This research analyzes the economic consequences of credit crises in various historical contexts, including during wars and other major shocks. The authors explore the mechanisms through which credit crises affect economic activity, including impacts on GDP, inflation, and unemployment. These insights can be applied to analyze the economic challenges Ukraine faces.

10. Alesina, A., & Ardagna, S. (2010). "Large Changes in Fiscal Policy: Taxes Versus Spending." Tax Policy and the Economy, 24(1), 35-68.

This study analyzes the effects of large changes in fiscal policy on economic growth and stability. Special attention is given to how military spending and other fiscal measures during conflicts can impact macroeconomic stability. In the context of the war in Ukraine, this research helps understand how changes in fiscal policy can aid economic recovery.

ДОДАТОК Б

Annotation

Tsaliuk D.E. "Impact of the War in Ukraine on the Global Economy." Manuscript. Qualifying bachelor's thesis on specialty 292 "International economic relations," 2024.

This thesis examines the impact of the ongoing war in Ukraine on the global economy, detailing the economic losses for Ukraine and the subsequent global repercussions. The study highlights the significant destruction caused by the conflict, including a 30% decrease in GDP, 22% inflation, and an 18% rise in unemployment. These factors have direct and indirect effects on global markets, destabilizing supply chains and increasing price volatility for energy resources and food products.

The macroeconomic analysis reveals that the war has contributed to inflation spikes in various countries due to disruptions in energy supplies, notably oil and gas. Energy prices in Europe, for instance, surged by 50%, leading to higher production costs and further inflationary pressure on consumers. The war's impact on international trade is also significant, with sanctions against Russia causing additional disturbances in global economic relations and a 60% reduction in Russian gas exports to Europe.

On a microeconomic level, the war has severely impacted the well-being of the population, with a 40% increase in people living below the poverty line due to massive job losses and business closures. Over 30% of small and medium-sized enterprises in Ukraine have shut down, leading to substantial financial losses and capital depletion.

The thesis offers several key recommendations for mitigating the war's negative impact, including global economic support for Ukraine, diversification of supply chains, and reducing dependence on a single resource source. The European Union has already provided Ukraine with 16 billion euros, including 3 billion euros in grants, underscoring the importance of international financial assistance.

The study concludes that the war in Ukraine demonstrates the interconnectedness of global economies and the far-reaching consequences of regional conflicts. Effective global responses are essential to minimize risks and ensure sustainable economic growth. The war underscores the need for robust international cooperation to develop new economic policies that can adapt to changes in the global economic order.

Keywords: war in Ukraine, unemployment, economic recovery, loans, GDP, renewable energy, economic consequences.

Year: 2024

ДОДАТОК В

Таблиця 1

Вартість збитків від військових дій і потреб на 24.02.2023 у млрд дол. США

Сектор	Пошкодження	Потреби
Житло громадян	50,4	68,6
Освіта і наука	4,4	10,7
Охорона здоров'я	2,5	16,4
Соціальний захист і засоби до існування	0,2	41,8
Культура і туризм	2,6	6,9
Енергетика і добувні галузі	10,6	47,0
Транспорт	35,7	92,1
Телекомунікації та цифрові технології	1,6	4,5
Водопостачання і очищення води	2,2	7,1
Муніципальні послуги	2,4	5,7
Сільське господарство	8,7	29,7
Промисловість і торгівля	10,9	23,2
Іригація, управління водними ресурсами	0,4	8,9
Фінанси і банківська справа	0,0	6,8
Охорона довкілля і ліси	1,5	1,5
Державне управління	0,3	0,6
Розмінування	-	37,6
Інші	0,3	1,5
Всього	134,7	410,6

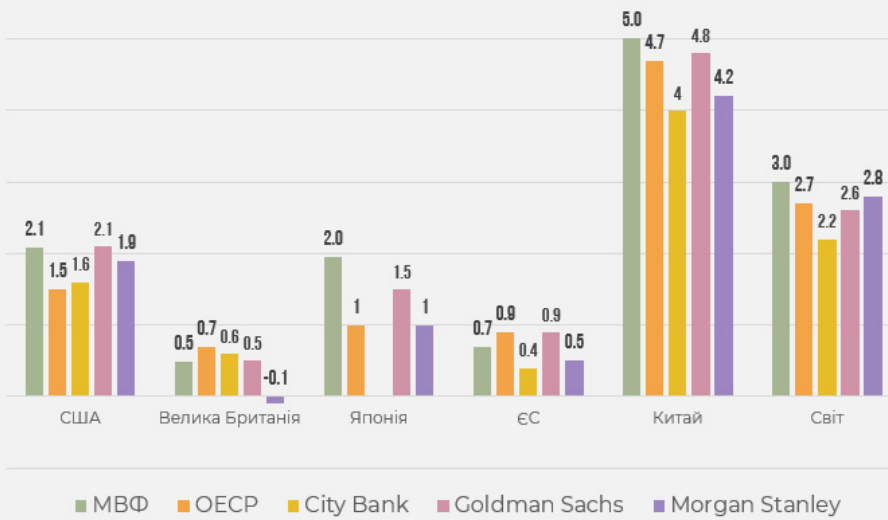
Джерело: The World Bank, the Government of Ukraine, the European Union, the United Nations. «Rapid Damage and Needs Assessment».

Таблиця 2. Річний темп падіння реального ВВП у перший рік військових дій на географічній території в %

№ п/п	Країна та перший рік військових дій	Темп зміни реального ВВП у %
1.	Ірак (1991)	-60,2
2.	Австрія (1945)	-58,7
3.	Україна (2022)	-29,2
4.	Німеччина (1945)	-28,9
5.	Боснія та Герцеговина (1992)	-28,8
6.	Японія (1945)	-24,6
7.	Хорватія (1991)	-22,0
8.	Франція (1940)	-17,5
9.	Ірак (2003)	-16,0
10.	СРСР (1941)	-13,9
11.	Нідерланди (1940)	-11,9
12.	Італія (1943)	-9,4
13.	Україна (2014)	-6,6
14.	Фінляндія (1939)	-4,3
15.	Грузія (2009)	-3,7

Джерело: Maddison Project Database, Держстат України.

ЯК ЗРОСТАТИМЕ ВВП ПРОВІДНИХ ЕКОНОМІК СВІТУ У 2024 РОЦІ?

Дані: МВФ, ОЕСР, City, Goldman Sachs, Morgan Stanley

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної роботи антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Міжнародного менеджменту Олійник Вікторія

ID перевірки:
1016305158

Дата перевірки:
31.05.2024 20:57:36 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
31.05.2024 21:35:38 EEST

ID користувача:
100005721

Назва документа: Цалюк Д.Є.Вплив війни в Україні на світову економіку

Кількість сторінок: 86 Кількість слів: 19486 Кількість символів: 145959 Розмір файлу: 2.52 MB ID файлу: 1016101385

2.96% Схожість

Найбільша схожість: 0.4% з Інтернет-джерелом (https://meim.kneu.edu.ua/get_file/9793/metod_bakalavr_dyplom_M%D...)

2.51% Джерела з Інтернету

246

Сторінка 88

1.69% Джерела з Бібліотеки

565

Сторінка 91

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

ПРОГРАМА

платформи «Інноваційні бізнес-стратегії українських підприємств в повоєнному економічному відродженні України» 91-ї щорічно студентської наукової конференції «Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України»

(15 квітня – 19 травня 2024 р.)

Київ – 2024

7. Виклики та перспективи розвитку енергетичного сектору в умовах війни в Україні

Цалюк Денис, 4 курс, МВ-403

Науковий керівник: Прохорова М.Е., доцент кафедри міжнародного менеджменту, к. е. н., доцент

Цалюк Денис Євгенійович

*Студент 4 курсу факультету міжнародної економіки та менеджменту, групи МEB-403,
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

Виклики та перспективи розвитку енергетичного сектору в умовах війни в Україні

Україна, як країна, що переживає війну, стикається з численними викликами у сфері енергетики, яка є ключовою для стабільності та розвитку країни. Поточна ситуація в Україні, яка включає в себе агресію з боку Росії та внутрішні конфлікти, значно ускладнює управління та забезпечення енергетичної безпеки. Перед нашою країною стоїть багато викликів, однак, навіть у цих складних умовах, існують перспективи для розвитку енергетичного сектору, які можуть сприяти не лише вирішенню нагальних проблем, а й створити основу для майбутнього сталого розвитку.

Президент України Володимир Зеленський визначав побудову децентралізованої розподіленої генерації електроенергії одним із державних пріоритетів. Про цю необхідність також неодноразово наголошував Андрій Герус і інші представники Верховної Ради України. Ольга Бабій, членкиня Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), казала, що не дивлячись на те, що Україна перебуває на стадії війни, ми рухаємось у напрямку цивілізованого конкурентного ринку. Проте в той самий час, заступник директора з перспективних проєктів ДП «Гарантований покупець» Катерина Данилкова відзначила, що суттєва частка споживання енергетичного сектору була втрачена через військові дії.

Саме через слова останньої, мені б хотілося зазначити, що один із головних викликів, з яким стикається енергетичний сектор в умовах війни, - це забезпечення безперебійного постачання енергії для населення та промисловості. Порушення енергетичних інфраструктур та знищення енергетичних об'єктів ставлять під загрозу енергетичну безпеку країни. Давайте поглянемо на цифри на рисунку 1.1.

Рисунок 1.1. – Втрати споживання електроенергії через війну

Потрібно розуміти, що Падіння рівня розрахунків і загострення проблеми заборгованості навіть при зафіксованих цінах вказує на загрозу енергетичної бідності. Втрата трудових ресурсів через військові дії та виїзд з країни працездатного населення має суттєвий негативний вплив на галузь.

Однак усе можна компенсувати. Вже є “національний план дій з відновлюваної енергетики до 2030 року” Одним із найбільш важливих аспектів цього плану, є диверсифікація джерел енергопостачання. Україна має значні потенціали у сфері відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова та гідроенергетика. Інвестування в ці сектори не лише забезпечить стабільність енергопостачання, а й сприятиме екологічно чистому розвитку країни. Вже з’являлися новини, що КМДА планує встановити сонячні електростанції для забезпечення енергією кількох медичних закладів, а проєкт "мобільні СЕС плюс батареї" від Scates обіцяє нові можливості для забезпечення електроенергією в умовах війни.

В цілому, ідея “Національного плану дій з відновлюваної енергетики до 2030 року” (НПД ВЕ 2030) полягає в тому, щоб досягти принаймні 27% від загального обсягу енергоспоживання країни за допомогою відновлюваних джерел енергії. Ця ключова ціль не лише підтверджує рішучість України у створенні екологічно чистого та стабільного енергетичного сектору, а й свідчить про її бажання гармонізувати енергетичну політику з нормами та стандартами Європейського Союзу.

Україна не обмежується простим відповіданням вимогам ЄС у сфері промислової та енергетичної політики. Вона також має намір активно сприяти формулюванню більш амбіційних цілей на європейському рівні. Україна закликає Європейський Союз до посилення своїх зусиль у сфері відновлюваної енергетики та активно долучається до ініціатив з технологічного та промислового переозброєння, що здійснюються на європейському рівні.

Роблячи підсумок, хочеться сказати, що не зважаючи на складні умови війни, в Україні існують перспективи для розвитку енергетичного сектору, які базуються на модернізації інфраструктури, диверсифікації джерел енергопостачання та підвищенні енергоефективності. Ці заходи не лише допоможуть забезпечити стабільне енергопостачання в умовах конфлікту, а й створять основу для сталого розвитку України в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. <https://sk.ua/uk/energetika-voiennih-chasiv-vikliki-perspektivi-ta-dosjagnennja/>
2. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/energy-security.pdf>
3. <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/04/4/711987>